

KÜRESELLEŞME VE ABD HEGEMONYASI

**2021
YÜKSEK LİSANS
ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ**

Ender Aydın ARVAS

Prof. Dr. Fazıl KIRKBİR

KÜRESELLEŞME VE ABD HEGEMONYASI

Ender Aydın ARVAS

Prof. Dr. Fazıl KIRKBİR

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Temmuz 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	3
DOĞRULUK BEYANI.....	4
ÖNSÖZ	5
ÖZ	6
ABSTRACT.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ	8
ARCHIVE RECORD INFORMATION	9
KISALTMALAR.....	10
ARAŞTIRMANIN KONUSU	11
ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ.....	11
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	11
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	11
KAPSAM ve SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER.....	12
1. BİRİNCİ BÖLÜM	13
KÜRESELLEŞME KAVRAMI	13
1.1. Küreselleşme Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi.....	13
1.2. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu	15
1.3. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu	28
1.4. Küreselleşmenin Sosyo-Kültürel Boyutu.....	34
2. İKİNCİ BÖLÜM.....	42
ÇOK ULUSLU ŞİRKETLER.....	42
2.1. Çok Uluslu Şirketler Tanım	42
2.2. Çok Uluslu Şirketlerin İstihdam Yapısına Etkisi	46
2.3. Çok Uluslu Şirketlerin Ülke Ekonomilerine Etkileri (Gelişmiş &Gelişmekte Olan Ülkeler Karşılaştırmalı Örneklem).....	51
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	58
ABD HEGEMONYASI.....	58
3.1. Hegemonik Gücün Tanımı ve Tarihsel Süreç	58

3.2. Yeni Dünya Düzeninde ABD'nin Rolü (COVID-19 Sonrası Süreç).....	63
3.3. Küreselleşmenin ABD Üzerindeki Etkileri.....	70
SONUÇ.....	73
KAYNAKÇA.....	77
TABLolar LİSTESİ.....	81
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	82
ÖZGEÇMİŞ.....	83

TEZ ONAY SAYFASI

Ender Aydın ARVAS tarafından hazırlanan “Küreselleşme ve ABD Hegemonyası” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Fazıl KIRKBİR

.....

Tez Danışmanı, Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Uluslararası Politik Ekonomi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 02/07/2021

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Fazıl KIRKBİR (KTÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Fatih BAYRAM (KBÜ)

.....

Üye : Prof. Dr. Hamza ÇEŞTEPE (BEÜN)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yaptığımı beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Ender Aydın ARVAS

İmza :

ÖNSÖZ

Çalışmalarımın yönlendirilmesi ve sonuçlanma aşamalarından benden desteklerini esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Fazıl KIRKBİR'e yoğun çalışmalarım sırasında bana yol gösteren saygıdeğer hocam Prof.Dr. Abdulselam ARVAS'a ve kıymetli arkadaşım Öğr. Gör. Fatih ÇAKIR'a, her zaman yanımda olan aileme, Teşekkür ederim.

ÖZ

Bu çalışmamızda küreselleşmenin birey ve toplum hayatı üzerindeki etkileri ekonomik politik ve sosyo-kültürel açılardan incelenmiş, ilk bölümde küreselleşmenin ortaya çıkışı ve tanımlaması yapılmış, akabinde global system farklı boyutlarıyla ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Küreselleşmenin ekonomik boyutunda global sistemin gelir dağılımı ve yoksulluk üzerindeki etkileri örnekler sunularak anlatılmış, siyasi boyutunda ise global aktörlerin ulus devlete bakış açısı ve ülkeler nezdindeki güç kazanma stratejileri üzerinde açıklamalarda bulunulmuştur, sosyo-kültürel açıdan küresel kültür ve tüketim kalıplarının birey ve toplum nezdindeki etkileri ele alınmıştır.

İkinci bölümde Küreselleşmenin bir diğer önemli unsuru olan çok uluslu şirketlerin dünya ve ulus ekonomilerinde büyüme ve istihdam üzerinde etkileri incelenmiş, aynı zamanda üretime katkıları ve ülkelerin gelir dağılımı ve refahları üzerinde nasıl etkiler oluşturduğu hakkında nicel analizler yapılmış, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke modelleri karşılaştırmalı örneklem metoduyla sunulmuştur. Çalışmamızın son bölümünde ABD hegemonyasının yeni dünya düzenindeki rolüyle ilgili analizler yapılmış, bunun yanında Çin, Rusya gibi bölgesel güçler nezdinde A.B.D.'nin ekonomik siyasi ve askeri gücü mukayesli şekilde anlatılarak gücün eksenini ve geleceği ile ilgili örnekler verilmiş ve araştırmaya geniş bir perspektif getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Çok Uluslu Şirketler, Hegemonya A.B.D.

ABSTRACT

In this study, the effect of globalization on individual and social life were analyzed in terms of economic, political and socio-cultural aspects, in first part the emergence of globalization and made definition, subsequently global system explained in detail with different dimensions, in the economic dimension of globalization the effects of the global system on income distribution and poverty explained by giving examples in the political dimension perspective of global actors on the nation state and make statements about strategies to gain power in the eyes of countries, the terms of socio-cultural global culture and consumption patterns's the effects of individual and society are discussed.

In the second part the effects of on growth and employment in world and national economies were examined multinational companies which are the other elements of globalization, at the same time their contribution to production and quantitative analyzes were created about how countries income distributions and welfare, developed and developing country models were presented with comparative sampling method. In the last part of our study analyzes have been made about the role of USA Hegemony in the new world order, besides that in point of regional powers such as China and Rusya abroad perspective has been brought to the study by giving examples of the axis and future of power by explaining the political and economic power of the USA comparatively.

Key Words: Globalization, Multinational Companies, Hegemony, U.S.A

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Küreselleşme ve ABD Hegemonyası
Tezin Yazarı	Ender Aydın ARVAS
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Fazıl KIRKBİR
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	02/07/2021
Tezin Alanı	Uluslararası Politik Ekonomi
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	80
Anahtar Kelimeler	Küreselleşme, Çok Uluslu Şirketler, Hegemonya A.B.D.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Globalization and U.S.A. Hegemony
Author of the Thesis	Ender Aydın ARVAS
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Fazıl KIRKBİR
Status of the Thesis	Master's Thesis
Date of the Thesis	02/07/2021
Field of the Thesis	International Political Ekonomi
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	80
Keywords	Globalization, Multinational Companies, Hegemony, U.S.A

KISALTMALAR

A.B.D.:	Amerika Birleşik Devletleri
BM:	Birleşmiş Milletler
IMF:	İnternational Monetary Fund.
ILO:	İnternational Labor Organization
GSMH:	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH:	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
SAGP:	Satınalma Gücü Paritesi

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu araştırmanın konusunu, küreselleşmenin devlet ve bireyler üzerindeki etkilerinin araŐtırmak ve ABD hegemonyasının yenedünya düzenindeki durumunu konu edinmek teşkil etmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI ve ÖNEMİ

Bu çalışmamızda kapitalizmin bir üst evresi olan küreselleşmenin ekonomik ve sosyolojik açıdan meydana getirdiği değişimler ele alınmış nesnel veriler ışığında hegemonik gücün geleceği hakkında sorulara yanıtlar aranmıştır. Küresel ekonominin artıları ve eksileri ortaya konularak küreselleşmenin başaktörü olan ABD'nin yenedünya düzenindeki hakimiyeti hakkında bilimsel açıklamalar yapılmıştır.

İlk etapta küreselleşmenin tanımı ve boyutları ele alınmış, ikinci bölümde küreselleşmenin argümanlarından biri olan çok uluslu Şirketler anlatılmış bu konuda nicel veriler sunulmuştur. Son bölümde ise ABD hegemonyasının yeni dünya düzenindeki hakim güç olup olmayacağı yönündeki sorulara bilimsel veriler ışığında yanıtlar verilmiştir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmamızda küreselleşmenin birey ve toplum hayatında meydana getirdiği değişimler göz önüne alınarak ulusal ve yabancı kaynaklar titizlikle taranmış, kapsamlı ve anlamlı sonuçlara ulaşmak için, ulusal makale dergi kitap vs. titizlikle araştırılmıştır. Konunun içeriği gereği bilhassa yabancı kaynaklardan faydalanılması bu konu üzerinde araştırma yapmak isteyen araştırmacılar için özgün bir kaynak olması yönünden büyük faydalar sağlayağı amaçlanmaktadır.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Bu çalışmada küreselleşmenin yenedünya düzenindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada yeni dünya düzeninde ABD'nin durumu ele alınmaktadır. Son yıllarda uluslararası ticaretin serbestleşmesi ile küreselleşme tüm dünyada etkisini göstermiş ,gerek bireyleri gerekse devletleri ekonomik politik ve sosyo-kültürel açıdan etkilemiştir. Bireyleri medya ürünler vs. yöntemlerle etkilerken devletleri STK'lar ve

bunun benzeri kuruluşlar vasıtasıyla etkileyerek ülkelerin karar alma mekanizmalarına sızmış aynı zamanda yönetim biçimlerini değiştirmelerine sebep olmuştur. Çalışmamızın son bölümünde yeni dünya düzeninde gücün eksenini üzerinde tartışmalara yer verilmiştir. Hegemonik gücün tanımı yapılarak ilerleyen süreçlerde mevcut gelişmeler doğrultusunda ABD'nin eski gücünü kaybedeceği ve ÇİN'in yeni hegemonik güç olarak ABD'nin yerini alacağı beklenmektedir.

KAPSAM ve SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Çalışmada küreselleşme ve çok uluslu şirketler konusunda yeterli Türkçe kaynak mevcut olup, ABD Hegemonyası üzerine çalışmalar oldukça kısıtlı olduğundan ABD Hegemonyası kısmında büyük ölçüde yabancı kaynaklardan yararlanılmıştır.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME KAVRAMI

1.1. Küreselleşme Kavramının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Küreselleşme kavramı hakkında genellikle farklı tanımlar yapılmış fakat bu tanımların bilim adamlarının uzmanlık alanlarının birbirinden ayrı olmasından ötürü ortak bir tanım yapılamamıştır (Elçin,2012). Küreselleşme pozitif anlamda dünya ekonomisini entegrasyon sürecini tanımlanırken, normatif anlamda dünya ekonomisine hızlı entegrasyon sürecini ifade etmektedir. Küreselleşme kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için birkaç tanım vermek yerinde olacaktır (Hablemitoğlu,2004).

UNCTAD ise küreselleşmeyi tanımlarken: “*Küreselleşme insanlara farklı şeyler söylemektir. Globalleşme, dünya ekonomisine entegrasyonu artırma sürecini tanımlamak için olumlu bir anlamda kullanılabilir. Ayrıca dünya ekonomisine hızlı entegrasyona dayalı bir kalkınma stratejisi belirlemek için normatif bir anlam da yüklenebilir. Bununla birlikte, tek bir karakterize biçimi olduğu söylenilemez. Fakat basitçe küreselleşme, ulusal sınırlar boyunca ekonomik faaliyetlerin örgütlenmesi ve yaygınlaştırılması olarak tanımlanabilir.*” şeklinde ifade etmektedir.

Dar anlamda küreselleşme sermaye hareketlerinin dünya geneline yayılması ve bunun teknolojik gelişim paralelinde dünyayı bir finans piyasası haline dönüştürmesi şeklinde tanımlanabilir. Fakat küreselleşmeyi sadece global finans piyasası olarak tanımlamak yetersiz kalacaktır. Neticede küreselleşme olgusu etkisini sadece ekonomik değil, siyasi teknolojik ve kültürel boyutlarda göstermektedir.

Geniş anlamda küreselleşme ülkelerarası siyasi ekonomik kültürel ilişkilerin gelişmesi neticesinde ülkelerin sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin ulusal sınırlarını aşarak evrensel bir değer kazanmasıdır.

Bu değerler içinde politik sistem, demokrasi, insan hakları, din, insan kaynakları mobilitesi sayılabilir. Küreselleşmenin etkisiyle ülkelerin birbirlerine karşı tutumları ve politik reaksiyonları da yeni bir anlam kazanmaktadır (Aydemir,2007). Basitçe küreselleşme ekonomik faaliyetlerin ulusal sınırlar boyunca genişlemesidir.

Küreselleşme içerisinde 3 ekonomik alanı barındır; uluslararası ticaret, uluslararası yatırım ve uluslararası finans. Fakat küreselleşme bu 3 kavramın dışında politik ve siyasi gelişmelerden de etkilenmektedir.

Küreselleşme tarihsel açıdan her ne kadar insanlık tarihi kadar eski olduğu söylene de esasında modernleşme ve kapitalizmin gelişmesiyle paralel bir gelişim göstermiş günümüze kadar artan ivmeyle tüm toplumları etkisi altına alan bir sistem haline gelmiştir. 1870’den 1914’e kadar olan dönem bilindiği üzere Laizzes Faire çağıydı uluslararası sermaye hareketi ve işgücü mobilizasyonu ulus devletler tarafından engellenemiyordu. Ekonomik müdahale azaltılmıştı. Elbette ki ülkeler arasında farklılıklar vardı sosyal devlet anlayışının hâkim olduğu ülkelerde durum farklı cereyan ediyordu. Lakin üçüncü dünya Atlantik ekonomileri ekonomik genişlemenin meyvelerini 1870’den 1913’e kadar olan dönemde %3,9 ticari büyüme ile yaşadı (Madison,1989).

1914’ten sonra ise bu pozitif gelişme tersine dönmüş 1950’ye kadar sürmüştür. 1.Dünya savaşıyla başlayan büyük buhran küreselleşme faaliyetlerini önemli ölçüde sekteye uğratmış aşırı milliyetçilik ve aşırı korumacılık global entegrasyonun önünde önemli engeller oluşturmuştur. 1950’den sonraki dönem özellikle de 1980’den sonra uluslararası ticaret hacmi ve ulus ötesi sermaye akımları önemli ölçüde ivme kazanmış küresel üretimde büyük artışlar yaşanmıştır. Teknolojik gelişim sayesinde iletişimde büyük bir dönüşüm yaşanmış, küreselleşme tüm alanlarda etkisini fazlasıyla hissettirmiştir (Bayar,2020).

Giddens’e (Giddens, 1990) göre küreselleşme bir ülkede meydana gelen olayların başka yerlerdeki etkiye sahip olması ya da ulusal sınırlar dışında meydana gelen olaylardan etkilenme bağlamında sosyal ilişkilerin dünya ölçeğinde yoğunlaşmasıdır.

Friedman’a (Friedman,2000) göre küreselleşme piyasalar uluslararası devletler ve teknolojilerin daha önceleri tanık olunmamış derecede ve birey, şirket ve ulus devletlere dünya çapında daha yakın daha hızlı daha derin ve eskisinden daha ucuz şekilde birbirine ulaşma olanağı verecek biçimdeki önlenemez bütünleşmesidir. Joseph E. Stiglitz’e (Stiglitz,2004) göre küreselleşme ticaretin önündeki engellerin kaldırılarak serbestleştirilmesi ve ulusal ekonomilerin bütünleşmesi içindeki dünyadaki herkesi, özellikle de fakirleri zenginleştirecek bir güçtür.

Buradaki yapılan tanımlamalardan hareketle küreselleşme için: Ülkelerarası, ekonomik, sosyo-kültürel, teknolojik, ve politik ilişkilerin artması, rekabet unsurunun globalleşmesi, üretim faktörlerinin ve teknolojilerinin bütünleşmesi, bilişim teknolojileri sayesinde zaman ve mekan boyutunun ortadan kalkmaya yönelmesi ve üretilen malların milliyetinin olmamasıdır (Çelik,2012).

1.2. Küreselleşmenin Ekonomik Boyutu

Enformasyon iletişim teknolojileri gelişmelerine bağlı olarak mal sermaye ve emek mobilitesinin uluslararası boyutlara ulaşması küreselleşmenin ekonomik boyutunu oluşturmaktadır. Bundan dolayı ülkeler arası ekonomik ilişkiler artmakta ve ülkeler arasında ekonomik siyasi ve kültürel yakınlaşmalar meydana gelmektedir (Çelik,2012). Ekonomik anlamda küreselleşme beraberinde üretimde uluslararasılaşmayı da getirmiş global üretim ülkelerarasında iş bölümü yapılarak meydana getirilmiştir. Örneğin Ford'un Lyman marka arabası Almanya'da tasarlanıyor, dişlileri Kore'de pompa ABD'de motor kısmı ise Avustralya'da üretiliyor (Gao,2000).

Bugün Coca-Cola ABD pazarının yüzde 40'ını elinde tutarken dünya meşrubat piyasasının yüzde 70'ini elinde bulundurması aynı şekilde McDonald's hamburger Dünyanın birçok yerinde tüketilmesi, aynı şekilde yazılım sektöründe de benzer durumların görülmesi dünyayı global bir pazara dönüştürmüştür (Bozkurt,2018).

Dünya ekonomisi Bretton Woods ikizleri (IMF ve Dünya Bankası) ekonomik küreselleşme sürecinde karşılıklı bağımlılığa sebep olmuş, Soğuk Savaş döneminden sonra insanlar kapitalist serbest piyasa sistemine göre yatırımlarını şekillendirmişler. Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ulus ekonomilerine kredi ve hibeler vererek karar alma süreçlerinde etkili olmuş, böylece uluslararası ekonomik sisteme tek merkezden yön verilmiştir. Bilişim teknolojilerinin gelişmesi, uluslararası işgücü mobilizasyonu, ticaretin uluslararası boyut kazanması ve çok uluslu şirketler ekonomik küreselleşmenin farklı boyutlarıdır (Dikkaya,2006).

Girişimcilik olgusu da küreselleşmenin ekonomik yönden gelişimini etkiler. Bu noktada özellikle kar maksimizasyonunu hedefleyen ve tüm dünyayı ortak bir pazar olarak görüp faaliyet planlarını bu yönde şekillendiren çok uluslu şirketlerin küresel üretime katkısı büyüktür. Global ekonomiyi üretim faktörleri aracılığıyla ve devletlerden aldıkları üst düzey avantajlarla yönlendiren ulus ötesi firmaların bütçeleri

çoğu devletin bütçesini aşmıştır. Dünya pazarına açılmak isteyen firmalar işgücü maliyeti ve finansal maliyetler yönünden daha avantajlı olan düşük vergi vs. avantajları sunan ülkelerde üretim yapmayı daha cazip görmektedirler. Ayrıca bu firmalar yatırım yaptıkları ülkelerde çevre koruma mevzuatları daha esnek olduğu için çevre koruma maliyetlerinden de bir nebze olsun kurtulabilmektedirler (Kaya,2007).

Küresel üretimin gelişmesinde teknolojik gelişmeler büyük önem arz etmektedir. Bu durum ülkelerin kalkınmasına olumlu etki yapmakla beraber ülke refahlarının artmasında öncelikli etken olmaktadır. Tamamen bilgi ve teknolojiye dayalı küresel üretim yüksek teknolojili ürünler üreterek yeni pazarlara egemen olma arzusundadırlar. Teknolojik gelişmeler, ekonomide dünya üretimini ve pazarlama stratejisini belirlerken diğer yandan toplumsal çerçevede bireylerin zevk ve tercihlerine etki ederek sosyo-kültürel açıdan etkilemektedir. Bu açıdan olaya baktığımızda insanlık tarihinin de büyük bir devrim yaşadığı gözle görülür bir gerçektir. Tekerleğin bulunmasıyla başlayan gelişim sanayî devrimi ve bilgi teknoloji safhalarıyla dönüşümünü devam ettirmekte, küreselleşmeyle birlikte bu dönüşüm artık baş döndürücü bir hal almaktadır. Yeldan; *“Küreselleşme olgusunu dünya ekonomisini oluşturan sosyal ve iktisadi parçaların birbirleriyle ve giderek dünya piyasalarıyla eklemlenmesi ve bütün iktisadi karar süreçlerinin giderek dünya kapitalizminin sermaye birikimine yönelik dinamikleriyle belirlenmesi”* olarak ifade etmektedir (Çelik,2010).

Bugün küresel ekonomik sistemde ucuz işçilik ve geleneksel üretim sistemlerinin yerini enformasyona dayalı yeni tip endüstriler almış, böylece ucuz, kaliteli piyasa ihtiyaçlarına cevap veren yeni üretim modelleri ortaya çıkmıştır.

Bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle ar-ge'nin üretim süreçlerinde önemi artmış bilgisayar destekli üretim yapay zekâ gibi kavramlar işletmelerin dünya ekonomisinde rekabet edebilmelerini, pazar hakimiyeti süreçlerini olumlu yönde etkilemiştir. Enformasyon teknolojilerinin gelişmesi üretilen malları ekonomik etkinliğini daha geniş alanlara yaymış, gelişen robot teknolojileri aynı zaman dilimi içerisinde üretkenliğin eskiye oranla kayda değer artış göstermiştir. Tüketim taleplerinin önemli oranda tetiklendiği bu yeni düzen tüketim toplumu olarak adlandırılmıştır. Küreselleşmenin vazgeçilmezlerinden olan tüketim toplumu hem ekonomik hem de kültürel boyutta küresel sistemi etkileyen bir argümandır. (Bayraç,2003).

Küreselleşme ekonomiyi işgücü piyasalarından sosyal güvenlik sistemine, insan kaynaklarından gelir dağılımına kadar birçok alanda etkilemiştir. Çalışma hayatına getirdiği en büyük yenilik esnek çalışma sistemidir. Aynı zamanda bireyler uzaktan çalışma sistemi sayesinde işyerine gitmeden home-office yöntemiyle işlerini yürütme imkanı bulmuştur. Çalışma ilişkilerinin esnekleşmesiyle e-ticaret uygulamaları da önem kazanmış, bu sayede yeni iş olanakları oluşturulmuştur. Yeni iş imkanlarının açılması hem bireylerin iş imkanlarına ulaşmalarını kolaylaştırmış hem de gelişmekte olan ülkeler açısından ekonomilerine önemli ölçüde katkı sağlamıştır.

Esneklikteki temel amaç istihdam düzeyini arttırmaktır. Bundan hareketle işverenler işçilerine değişen teknolojik ve ekonomik şartlara göre iş ilişkilerini düzenleyip, işçilerin ücret düzeylerini ve kendilerine ayıracakları boş zaman tercihlerini karşılıklı görüş alışverişi içinde çözümlene yoluna gitmektedirler. İş hukukunda karşılıklı uzlaşmayı amaçlayan bu sistemde piyasanın rekabet sistemine uyum sağlarken işçinin sağlık sosyal güvenlik gibi temel hakları da göz ardı edilmemelidir (Albayrak,2012).

Çalışma ilişkilerinin globalleşmesiyle beraber insan kaynakları yönetimi de uluslararası bir nitelik kazanmış, bunun akabinde uluslararası insan kaynakları yönetimi kavramı ortaya çıkmıştır.

Uluslararası insan kaynakları yönetimi çokuluslu şirketlerin yöneticilerinin yatırım yaptıkları ülkelerdeki çalışacak personellerinin seçimi işverenlerle ilişkileri ev sahibi olan ülkedeki iş oryantasyonlarını kapsar (Dereli,2005). Küreselleşmenin ekonomik büyüme ile olan ilişkisine baktığımız zaman iki değişkenli analiz karşımıza çıkmaktadır. Bir kısım araştırmacılar küreselleşme ile ekonomik büyüme arasında teorik yönden bir etki olduğunu ve küreselleşmenin büyümeye pozitif etki ettiğini belirtmektedirler. Diğer araştırmacılar ise ampirik araştırmaların sonuçlarının kesin olmaması sebebiyle bu teze karşı çıkmakta küreselleşmenin her zaman büyümeyi olumlu yönde etkilemeyeceğini savunmaktadırlar.

Ancak burada hakîm görüş küreselleşmenin iktisadi büyümeye olumlu katkısının olacağı yönündedir. Özellikle ev sahibi ülkelerin yatırım üssü olma yolunda çok uluslu firmalara sağladığı ekonomik ve hukuki ayrıcalıklar düşük tarifeli vergi oranları hem ülkelerin ekonomilerinin birbirlerine entegre olması hem de ülke ekonomisinin makro iktisadi yönden gelişmesi açısından önemlidir. Bunun dışında ülkede yeni iş olanaklarının açılması ile istihdama artışı sağlanmakta, uluslararası turizm

gelişmesi ülkelerin bütçelerindeki dış açıklarını kapatmaları için önemli bir fırsat teşkil etmektedir. Kapitalizmin bir üst versiyonu olarak nitelendirilen küreselleşme ileri teknoloji ve bilgi transferi sayesinde bireylerin bilgiye erişimini kolaylaştırarak nitelikli insan gücünü oluşturmakta donanımlı beşerî sermaye sayesinde ülke ekonomilerine vasıflı insan kaynağını oluşturmaktadır. Küreselleşmenin büyümeye etkisi analizinde ülkelerin teknolojik alt yapıları ve gelir düzeyleri önemli yer tutmaktadır. Yatırım yapılan ülkede yeterli enformasyon sisteminin oluşturulması, gelir düzeyi makul seviyede olan ülkeler açısından küreselleşmenin büyüme etkisi daha fazla olmaktadır. Bu yönde yapılan bir araştırmada yüksek gelirli Afrika ülkelerinde uluslararası doğrudan yatırımlar büyümede artış oluşturmaya karşın düşük gelirli Afrika ülkelerinde ise büyümeye bu etki sağlanamamıştır. Buradan hareketle küreselleşmenin olumlu etkilerinin sağlanabilmesi için ülke ekonomilerinin insan kaynakları sisteminden hukuki mali ve sosyal güvenlik altyapılarının belli bir zemine oturtulması bununla beraber enformasyon ağının belli bir düzeye ulaşması gerekmektedir (Bozkurt,2018).

Küresel üretim de ekonomik küreselleşmede önemli bir bileşendir. “Farklı ülkelerdeki üretim faktörlerinin maliyet farklarından doğan avantajları kullanmaya yönelik bir organizasyon”[14] olarak nitelendirilebilir. Burada kastedilen; küresel bir işletme, vergi avantajı bakımından üretimini A ülkesinde yapıyorken, üretim sürecindeki bir ara girdiyi daha düşük işçilik maliyetleri sağlaması bakımından B ülkesinde üretebilmektedir. Bu konuda gözlenen bir başka eğilim de, özellikle gelişmiş ülkelerde uyanan çevre bilincinin bir sonucu olarak, bu ülke hükümetlerinin koyduğu yasal yaptırımlardan ve bu yaptırımların maliyetlerinden kaçınmak isteyen işletmelerin, kimi faaliyetlerini çevre bilincinin gelişmediği ülkelere kaydırmasıdır. (Sevimli, 24 Aralık 2010).

Tablo 1. Küresel Servetin Bölgelere Göre Dağılımı (Kişi bazında) 2019 yılı

Bölge	Kişi Başına Düşen Servet
Afrika	4,805
Asya & Pasifik	70,397
Çin	77,978
Avrupa	94,289
Hindistan	15,309
Latin Amerika	12,418
Kuzey Amerika	123,983
Dünya	399,179

Kaynak : Research Institute, Global wealth report 2020

Tablo 2. 1.90-3.20 ve 5.50 Dolarlık Sınırlara Göre Küresel Yoksulluk Oranları

	1990	1999	2008	2013	2015
Uluslararası Yoksulluk Sınırına Göre Yoksulluk Oranları	35,9	33,9	18,1	11,2	10,0
Toplumsal Yoksulluk Oranları	44,5	39,7	33,7	29,6	28,4

Kaynak: Sosyal Güvenlik Dergisi 2019/1

Sermaye hareketliliğinin artmasıyla emek mobiliteside artık küresel sisteme uyum sağlamış, ucuz iş gücü ve düşük maliyetler firmaların yatırım yaptıkları ülkelerde istihdam sağlamalarına olanak tanımıştır. Günümüz ekonomisinde artık emekte küresel sermayenin bir parçası duruma gelmiştir. (Koray, 1997) Küreselleşme bir taraftan bilgi ve teknolojik imkanların genişlemesiyle vasıflı işçi sınıfını ön plana çıkarırken, öte yandan düşük vasıflı işçi profili bu sitemde kendine pek yer bulamamakta ve ülkeler açısından sıkıntılar oluşturmaktadır.

Bilgi teknolojilerinin gelişmesini yeni teknolojilerin geliştirilmesi sebebiyle yeni iş olanakları istihdam açısından pozitif bir etken olarak görülse de küresel sermaye

yatırım yaptığı ülkelerde sendikaları güçsüzleştirerek toplu sözleşme imkanlarını daraltıp emeğini arzedeni sınıf üzerinde negatif etkilere sebep olmaktadır. Küreselleşen iş gücü piyasasında fatura yine işçi sınıfına çıkartılmaktadır. (Erdoğan, 1999)

Küreselleşme siyasal iktidarın hareket alanını da daraltmaktadır. Bunun en önemli nedeni ise iç ve dış finansal piyasaların liberalleşmesi sebebiyle hükümetlerin kısa vadede sermaye hareketlerini denetleyememesidir(Gökdereli,2001). Devletler arasındaki karşılıklı ekonomik bağımlılık sonucu iletişim ve ulaşım teknolojisinin gelişmesi bilgi kaynaklarına ulaşımı büyük ölçüde kolaylaştırmıştır. Piyasaların küreselleşmesi ile beraber üretim ve tüketim küresel ölçekte önem kazanmakta ülkeler ekonomilerini buna göre ayarlamaktadır. Sermaye uluslararası arenada serbestçe dolaştığı için hem maliyet bakımından hem de kâr marjı bakımından güvenli limanlar elde etmektedir. Hisse senedi , portföy yatırımları ulus devletlerin denetiminden çıkmış ,ülke borsalarındaki en ufak bir istikrarsızlık diğer ülke borsalarında domino etkisi oluşturabilmekte ekonomilerini altüst edebilmektedir.

Bunun en tipik örneği A.B.D.'nin başını çektiği küresel ekonomik krizlerdir. ABD bugün kendi içinde ekonomik kriz yaşamaktadır fakat dünya ekonomisini petrodolar sayesinde kendine bağladığı için gelişmekte olan ülkelere göre daha rahat hareket edebilmektedir. Ben batarsam hepimiz batarsınız mantığı hakim olan bu hegemonik güç halen dünya ekonomisinde söz sahibidir. (Kapstrein,1999).

Küreselleşme normalde yatırım yapılan ülkede istihdam seviyesini pozitif yönde artırması beklenirken, bu artış görece artıştan ileri gidememekte, sermaye çıkışı olan ülkede işsizliği artırıcı bir etki olarak görülmektedir. Globalleşen dünyamızda işsizlik en büyük sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. (Yılmaz.2009). Yaşanan ekonomik krizler ve ülkeler arası teknoloji transferleri esnek çalışma modellerini ortaya çıkarmıştır. Uzaktan çalışma, çağrı üzerine çalışma part-time işçilik ödünç çalışma modelleri ortaya çıkmıştır.

Esnek çalışma modelleriyle endüstrileşmiş ülkelerde işsizliğin azaltılacağı beklentisi oluşmuş fakat mevcut uygulama beklentileri karşılamamıştır. Avrupa ülkelerinin hemen hemen %25 'lik kesimi bu esnek çalışma mevzuatından faydalanmış. Kadınların çoğu işsiz kalmıştır. (Belek.2005:5) . Günümüzde uygulanan esnek çalışma modelleri sendikaların üye profillerini etkilemiş, bunun neticesinde sendikalar üye kaybetmiştir.

Tablo 3. Uluslararası UDY Çıkışı Sıralaması 2019

Ekonomi (Çıkış değerine göre sıralanır)	Çıkışlar		Dışa Doğru Stok
	Değer (Milyar Amerikan Doları)	GSYİH'ye Oranı (Yüzde)	GSYİH'ye Oranı (Yüzde)
Japonya	227	4.5	35.7
Amerika Bileşik Devletleri	125	0.6	35.8
Hollanda	125	13.8	283.3
Çin	117	0.8	14.8
Almanya	99	2.6	45.0
Kanada	77	4.4	95.3
Çin, Hon Kong SAR	59	16.1	486.5
Fransa	39	1.4	56.7
Kore Cumhuriyeti	36	2.1	26.5
Singapur	33	9.2	305.8
Birleşik Krallık	31	1.1	69.2
İtalya	25	1.3	28.0
İspanya	24	1.7	43.9
İsveç	23	4.3	75.3
Rusya Federasyonu	23	1.3	22.7
Belçika	20	3.7	124.0
İrlanda	18	4.7	280.8
Danimarka	16	4.6	58.3
Birleşik Arap Emirlikleri	16	3.9	37.8
Brezilya	16	0.9	12.3

Kaynak: <https://stats.unctad.org/handbook/EconomicTrends/Fdi.html>

Üretim yapısının değişmesi işyerlerinde belirsiz süreli çalışan sayısında azalmalar olmuş, işten çıkarmalar kolaylaşmış işverenler hem işçiler karşısında hem de göreceli üstün duruma gelmiş hem de işveren sendikaları işçi sendikaları karşısında muktedir olmuşlardır. Küreselleşme sendikaların 1980'lerde zirve yaptığı dönemlerden sonra en büyük darbeyi günümüzde indirmiştir. Sendikal hareketin geleceğini tekrar tartışmaya açmıştır. (Tokol,2001:143).

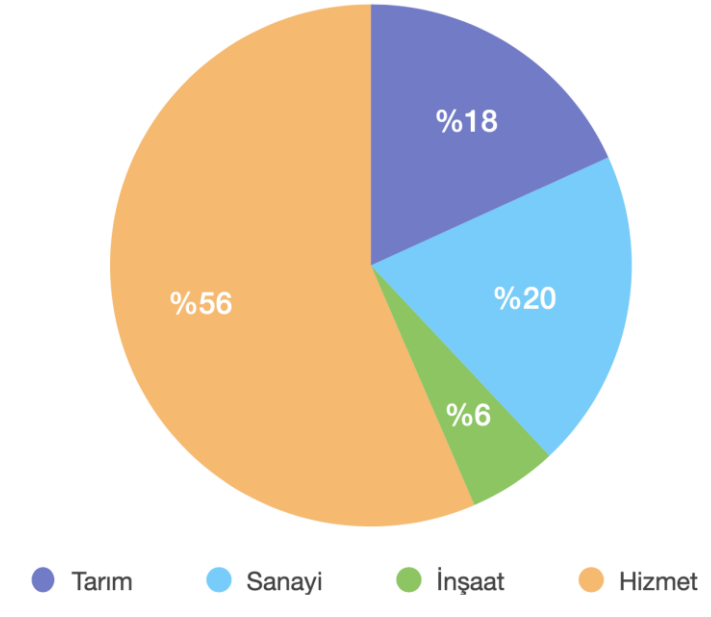
Küreselleşmenin ülkemiz üzerinde yaptığı etkileri inceleyecek olursak; tarım sektöründe oransal olarak düşüş yaşanırken sanayi ve hizmetler sektöründe artış yaşanmaktadır. Ülkemizde iş sağlığı ve güvenliği dahil olmak üzere çalışma yaşamıyla ilgili birçok düzenleme yapılmasına rağmen halen insan onuruna yaraşır bir ücret alınamamakta, emek arzedenlerin iş güvencesi sağlanmamakta, çoğu işçi yasal mevzuatın çok çok üzerinde çalıştırılmaya zorlanmakta işçiler sosyal güvenlik sisteminden beklenen randımanı alamamaktadır

Burada üzerinde durulması gereken diğer husus çocuk işçiliğidir. Türkiye çocuk işçiliği konusunda maalesef gelişmemiş ülkelerle yarışmaktadır, bunun esas sebebi gelir düzeyindeki eşitsizliktir. Yoksul kesimdeki ailelere destek olmak isteyen çocuk işgücü eğitim dönemlerinde çeşitli amaçlarla işgücü piyasasına dahil olmuştur. Küresel kapitalizmin negatif yönü çocuk işçi sayısını ve kayıtdışı istihdamı artırmıştır. (Çakar,2003).

Tablo 4. Türkiye’de İşgücünün Sektörel Dağılımı

YILLAR	TOPLAM	TARIM	SANAYİ	İNŞAAT	HİZMET
2014	100,0	21,1	20,5	7,4	40
2015	100,0	20,6	20,0	7,2	39,7
2016	100,0	19,5	19,5	7,3	42,1
2017	100,0	19,4	19,1	7,4	43,4
2018	100,0	18,4	19,7	6,9	46
2019	100,0	18,2	19,8	5,5	48

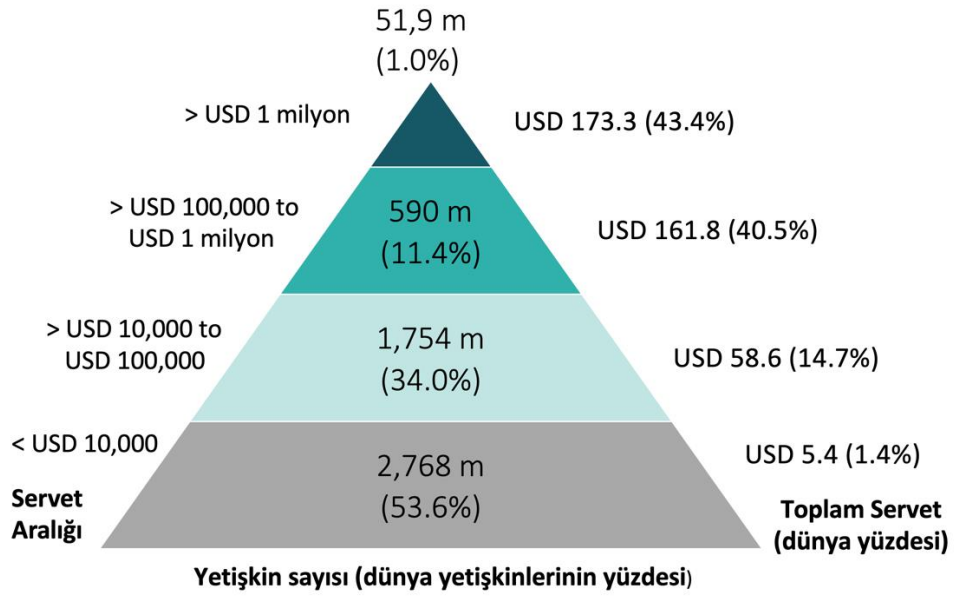
İstihdamın sektörel dağılımı (%), 2019

Kaynak : <http://static.dergipark.org.tr/article-download/imported/5000136904/5000125837.pdf?>

Küresel refah anlayışının popülerleşmesi ve enformasyon ve bilgi teknolojisinin yaygınlaşmasıyla küreselleşmenin bireylerin refahlarını arttırması beklenirken

uygulamada bu durum malesef beklendiği gibi sonuçlar vermemiştir. Zengin daha zengin fakir daha fakir gibi bir algı oluşmasına sebebiyet vermiştir. Tabi bu durumun oluşmasında önemli etkenlerden biri gelirin adil dağıtılmamasıdır. Gelişmiş ülkeden gelişmekte olan ülkeye yapılan gelir transferlerindeki dengesizliklerde ayrıca ele alınacak bir boyuttur. Gelir eşitsizliğini küresel ölçekte açıklamak için gelirin adil dağıtılmadığı olgusunu tek gerekçe olarak belirtmemiz doğru bir kanı değildir. Bunun yanında başka faktörleri de sistemin içine katarak açıklamakta fayda var;

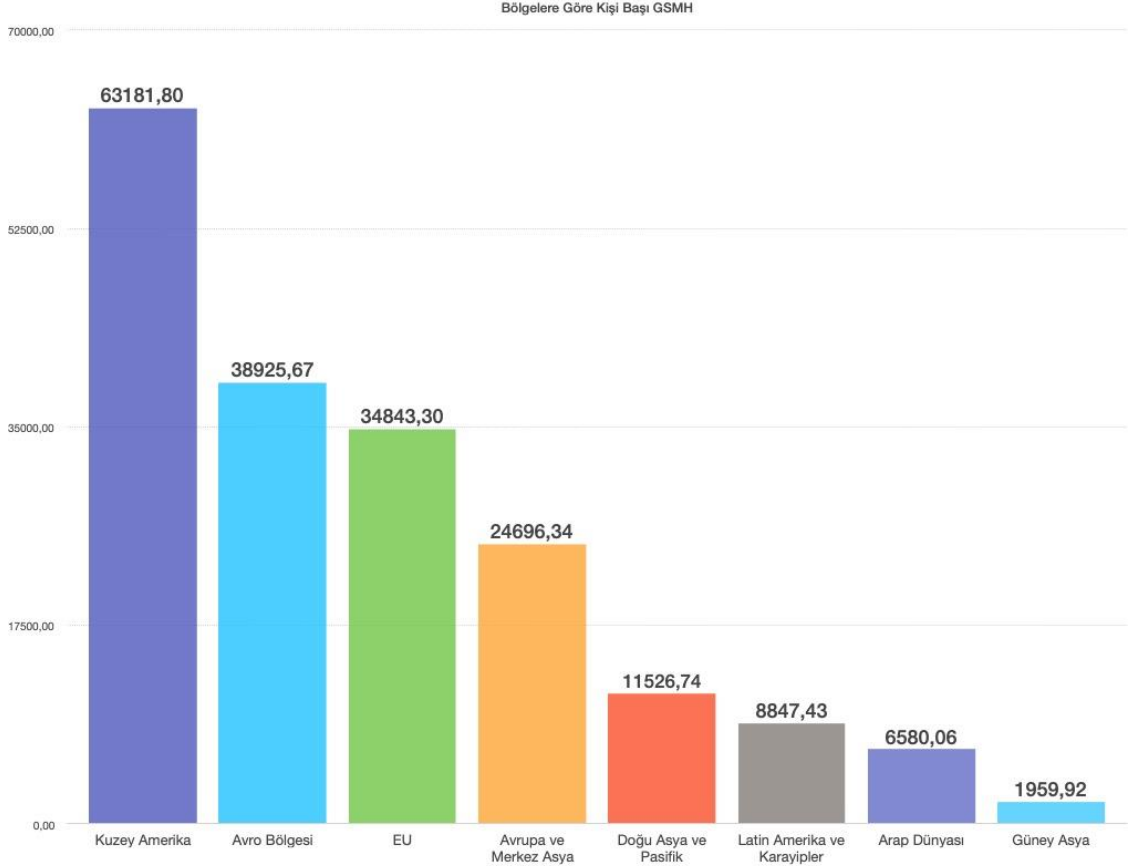
Şekil 1. Küresel Servetin Dağılımı

Kaynak: Research Institute, Global Wealth Report 2020.

Gelir eşitsizliğine neden olan bir diğer erken de nüfus artışıdır. Benzer gelir düzeyindeki ülkeleri ele aldığımızda hızlı nüfus artışı yaşanan ülkelerde bağımlılık yükünün fazla olmasından dolayı gelir eşitsizliği olabilmektedir. (UN,1997: 116-117). Eğitim düzeyi ve eğitime dahil olma bir diğer etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eşitsizlik bir yandan yoksul kesimin eğitim harcamalarından pay almasını engellerken , diğer yandan iş gücündeki verimlilik makasını genişletip eşitsizliğin kapsamını arttırmaktadır. Latin Amerika’da 1980 yılında yapılan bir araştırmada işçi gelirlerindeki %25’lik fark farklı eğitim düzeylerindeki kesimde meydana gelmiştir. (UN .1997:117) Son olarak eşitsizliğe neden olan bir faktörde gelirin dağıtılması yöntemidir. (UN.

1997:117-119) Aynı gelir düzeyine sahip ülkelerde bireysel refah bakımından üzücü tablolar karşımıza çıkmaktadır.

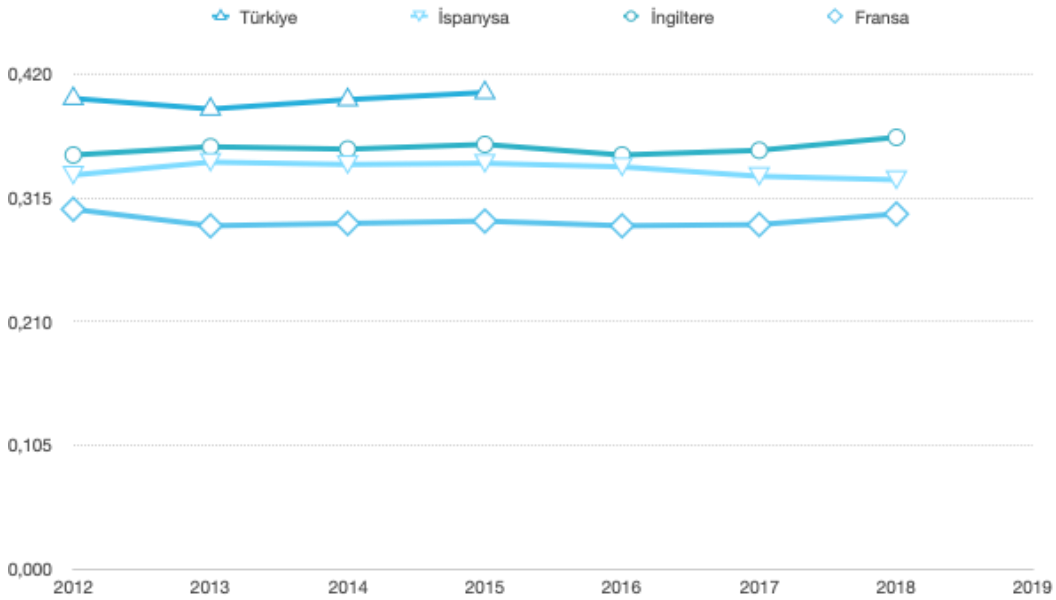
Tablo 5. Bölgelere Göre Kişi Başı GSYİH

Kaynak: <https://www.statista.com/statistics/256413/gross-domestic-product-per-capita-in-selected-global-regions/>

Bazı ülkelerde ülkede toplanan gelirin %20'lik kısmını belli bir toplumun belli bir kesimi paylaşırken %80'lik kısım toplumun diğer bireyleri arasında bölüşülmektedir. Küresel ölçekte düşündüğümüzde dahi durum bundan farklı değildir. Ulus ötesi firmaların bulunduğu firmalarda normalde vatandaşların bireysel gelirleri artması beklenirken tam aksine bireysel gelir normalin oldukça altındadır. Ülkesel refah artsa bile bu durum bireysel refaha aynı oranda etki eden bir büyümeden kopuk bir büyümedir.

Bugün Çin dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden biri olmasına rağmen Çin'deki çalışan kesim küresel refahtan çok az kısmını alabilmektedir. Daha doğrusu normalde çok uluslu şirkete sahip gelişmiş ekonomiler sermayeyi üs bölgelerine götördükleri için kendi ülkelerinde işsizlik yaşanmakta bunu kimi gelişmiş ülkeler sosyal politikalar yöntemiyle kendi vatandaşlarını hem sosyal yönden mağdur olmalarını önlemekte hem de küresel refahtan kendi ülke vatandaşlarının da yararlanmasını sağlamaktadır. Ulusal açıdan düşünüldüğünden belki ülkelerin kendi çıkarlarını kollamaları insanlara doğru bir davranış olarak gelebilir. Ama hakkaniyet açısından bakıldığında bir yanda karın tokluğuna çalışarak emeği sömürülenlerin getirdiği kârdan gelişmiş ülkelere pay aktarılması hiç de adil bir tutum değildir.

Şekil 2. OECD ülkeleri Gini Katsayısı Türkiye Karşılaştırmalı Örneklem :

Kaynak : <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm>

Gelir eşitsizliğine ölçen en iyi tekniklerden biri olan gini analizine baktığımız zaman yukardaki tablodan anlaşılacağı üzere İskandinav ülkeleri refah seviyeleri oldukça iyi ülkeler olduğu anlaşılakta Türkiye halen OECD standartlarını yakalayabilmiş değildir.

Tablo 6. Bölgelere Göre İnsani Gelişmişlik Endeksi 2019

Bölgeler	İnsani Gelişme Endeksi(HDI)	Doğumda beklenen yaşam süresi	Beklenen eğitim yılları	Ortalama eğitim yılları	Kişi başına düşen gayri safi milli gelir (GNI)
Arap Ülkeleri	0.705	72.1	12.1	7.3	14.869
Doğu Asya & Pasifik	0.747	75.4	13.6	8.1	14.710
Avrupa ve Merkez Asya	0.791	74.4	14.7	10.4	17.939
Latin Amerika ve Karayipler	0.766	75.6	14.6	8.7	14.812
Güney Asya	0.641	69.9	11.7	6.5	6.532
Sahra Altı Afrika	0.547	61.5	10.1	5.8	3.686

Kaynak : United Nations Development Programme Human Development Reports.
<http://hdr.undp.org/en/composite/HDI>

Tablo 7. 2017 yılı Avrupa Ülkeleri Gini Katsayıları

2017 yılı Avrupa Ülkeleri Gini Katsayıları

Kaynak: <https://www.drdatastats.com/avrupa-ulkeleri-gini-katsayilari-2017-yili/>

Global ekonomilerde gelirden adaleti sağlamak için hem ülke bazında hem de küresel ekonomiler ölçeğinde bazı önerileri sunmak yerinde olacaktır. Ülke bazında düşündüğümüz zaman hane halkının ekonomik büyümeden eşit oranda pay alması mümkün olmasa bile toplumun dezavantajlı kesimlerini belli fon transferleri yöntemiyle hayat standartlarını iyileştirebiliriz.

İlk olarak artan oranlı vergileri tarifesi yerine yüksek gelirli kesimden yüksek düşük gelirli kesimden düşük oranda vergi alınması, bu vergilerden elde edilen gelirle düşük gelirli sınıflara kaynak transferi yapılması hem ülke refahına katkı sağlayacak hem de gelir eşitsizliğinin giderilmesi noktasında önemli katkılar sağlayacaktır. Diğer

tarafından vasıfsız işgücünün de istihdam içine entegrasyonunu sağlamak için mesleki eğitimi yaygınlaştırmak ve küresel sistemde gelişen istihdam modellerine uyum açısından teknik eleman yetiştirilmesi amacıyla yeni modellemeler geliştirilmeli, bu sayede vasıflı işgücü kaynağı oluşturulmalıdır.

Bu noktada hükümetlerin zengin kesimin vergi cennetlerine nakit transferinde paradan para kazanmak yerine lüks tüketim vergileri koyarak pek çok ülkedeki yoksul kesimin eğitim ve sağlık vb. sorunlarını çözebilecek ek kaynak oluşturulabileceği yapılan çalışmalarla sabittir.

Bunun dışında yoksul kesime mikro kredi verilmesi ve kullandıkları malın sübvansede edilmesi de ekonomik refahın iyileşmesi açısından önemli bir etkidir. Bunun dışında tarım sektörünün korunması ve geliştirilmesi hem ülke refahı hem de yoksul kesim açısından önemlidir. Tarım sektörünü dış rekabete karşı korumak Dünya Ticaret Örgütü uygulamaları için pek uygun gözükmez de yerli üreticinin korunması açısından önem arz etmektedir.

Borç yönetimi de bu noktada dikkat edilmesi gereken hususlardan biridir. Devletler çoğu zaman yoksullukla mücadele adına dış borçlanmaya başvurabilmektedir. Fakat borç veren kurumlar bunu ülkelerin ekonomik gelişmesine ters yönde etki edecek şekilde kullanmaz. Bu borçlar genelde yüksek faizli olduğu için ülkeler borçlarını ödeyemediği zaman daha yüksek faizli borç yüküyle karşı karşıya kalabilmektedir.

Faizin yasaklanması ve zekat müessesinin düzgün bir şekilde işletilmesi sonucunda küresel çapta adaletin sağlanacağına dair yapılan çalışmalar mevcuttur. (Emin :2018).

1.3. Küreselleşmenin Siyasi Boyutu

Küreselleşme özünde ulus devlet anlayışına karşı çıkmakta ülkeleri ekonomik politik kültürel yönlerden etkileyerek egemenlik anlayışlarını değiştirmektedir. Ulus devlet anlayışı vestfalyan egemenlik esasına dayanan devlet modelidir. Bu modelde devletler kendi kararlarını dış otoritelerden bağımsız olarak kendi karar mekanizmalarıyla alırlar.

Fakat özellikle soğuk savaş döneminden sonra uluslararası kuruluşlar ekonomik vs. gerekçelerle ulus devletlerin işlerine müdahalede bulunmuşlardır. Bu dönemde artan ekonomik küreselleşme küreselleşmenin artmasıyla ulus

ekonomilerindeki entegrasyon süreci insan hakları alanındaki yeni gelişmeler problemleri uluslar arası arenaya taşımış Birleşmiş Milletler'in antlaşmalarında güvence altına aldığı devletlerin iç hukuklarına dokunulmayacağı ilkelerine rağmen gelişmekte olan ülkeler bu ilkenin aksine uluslar arası düzenlemeleri kendi ülkelerinde uygulama kararı almışlardır.

Küreselleşmeyle beraber artan ekonomik entegrasyon sonucu küresel sermaye ve uluslararası finansal kuruluşlar devletlerin dış borç ve sermaye ihtiyaçlarını karşılamak maksadıyla devletlerin para ve maliye politikalarını yönlendirme imkânı bulmuş finansal açıdan güçlü devletler yatırım ve borç verme kanallarını kullanarak ev sahibi ülkelerde çeşitli ayrıcalıklar elde etmiştir. Bu durum ülke ekonomisine makro açıdan olumlu katkı sağlarken küresel aktörlerin ulus devletlerin bağımsız hareket etme kabiliyetlerini ise azaltmıştır. Bir nevi dışa bağlı bir politika izlemelerine sebep olmuştur (Köksal,2009).

Bu durumda çok uluslu şirketler hiçbir devlete bağlılık duymayan uluslararası kurumlara dönüşmektedir. Uluslararası sermaye ile ulus devletlerin çatışması analizinde ekonomik çıkarlar ön plana çıkmakta ulus devletler kendi ülkelerinde yatırım ve refahı yüksek tutmak amacıyla çok uluslu şirketlere inisiyatifler tanımakta ülke içi menfaatleri korumak ikincil plana atılmaktadır. Emperyalizmin askeri güçle yapamadığını çok uluslu şirketler uluslararası hukuku kendi lehlerine kullanarak yapmak niyetindedirler.

Ülke ekonomilerine faydaları olmakla beraber siyasi açıdan ulus devlet açısından önemli bir tehdit unsuru arz etmektedirler. Ticaret sınırlarının kalktığı günümüzde çok uluslu şirketlerden ne derece faydalanılacağı önemlidir. Ulus ötesi şirketler uyguladıkları uluslararası stratejiler doğrultusunda yatırım düzeylerini pazara yönelik faaliyetler konularında daha profesyonel davranmaktadır.

Ev sahibi ülkede kaynak dağılımının optimum düzeyde kullanılmasına yönelik adımlar atılması, hangi bölgelere ne tür mal ve hizmetlerin daha fazla gelir getireceğini, nerelere ne düzeyde istihdam sağlanması gerektiği vb. konularında gerek ülke içi gerekse de yurtdışı rekabete olumlu katkı sağlayabilirler.

Ülkeye teknoloji transferi her zaman ev sahibi ülkelerin istediği doğrultuda olmamakta birçok uluslararası şirket teknoloji transferinde yanlı tutum sergilemektedir. Ucuz işgücünü kullanmaya yönelik sömürgeci yaklaşım ve ülkeye yatırım çekmek

amacıyla verilen ayrıcalıklar ulus devletler ve küresel aktörler arasında yaşanan önemli sorunlardan biridir (Cebeci,2008).

Ulus devletin egemenlik anlayışındaki daralma üç aşamada gerçekleşmiştir. İlk aşama ekonomik ve siyasi bir güç olan çok uluslu şirketlerin etkisidir. Ekonominin küreselleşmesiyle 1970'lerden sonra büyük bir ivme yakalayan ulus ötesi kuruluşlar ulus devletler tarafından kontrol edilemeyen bir noktaya gelmiştir. İkinci aşama özelleştirmeye beraber kamunun küçültülmesi uygulaması, merkeziyetçilikten uzak liberal politikaların uygulanması ulus devletlerin piyasa hakimiyeti açısından önemli ölçüde azalmaya sebep olmuştur.

Üçüncü ve belki de en önemlisi bölgesel ve yerleşme olgusudur. Birçok ulus devlet içinde farklı etnik gruplardan insanlar yaşamaktadır. Bu farklı etnik ve kültürel özelliklere sahip insan toplulukları 20. Yüzyılın ikinci yarısında devletlerin karar alma mekanizmalarında söz sahibi oldu. İspanya, İtalya gibi ülkeler federasyon tipi yönetimlerle bu sistemde yer alırken katı üniter yapıya sahip bazı Avrupa ülkeleri için henüz böyle bir durumdan bahsedemeyiz. Ama şu gerçeği unutmamak gerekir küreselleşme üniter devletler açısından tehlike arz etmektedir. Çünkü tüketim toplumu kavramı açısından ulus devlet çok uluslu devletlere fazla seçenek sunmamakta, ulus devlet içerisinde farklı etnik kültürel vb. gruplar çok uluslu firmalar açısından yeni bir tüketici portföyü ve yeni bir pazar olarak algılanmaktadır. Bunun içinde ulus devletler içerisinde farklı etnik gruplarında federasyon vb. örgütlenmelere gitmelerini desteklemektedirler (Topuz,2016).

Küreselleşme ve savunucusu olan liberal ideoloji üç maddede yeni dünya düzeninde yer almaktadır. Bunlardan ilki küresel siyaset artık devletlerin değil bireylerin, uluslararası toplulukların ve özel kuruluşların güdümündedir. İkincisi devletler uluslararası arenada kendi içlerindeki grupların haklarını savunmakla yetinecek, devletler uluslararası zeminde çok uluslu şirketlerin çıkarlarını savunacak. Üçüncüsü devletler yeni dünya düzeninde uluslararası hukuktan kaynaklanan yükümlükleri kendi ülkelerinde uygulanmasını sağlamakla görevli olacaklardır (Topuz,2016).

Küreselleşme süreciyle beraber hem ekonomik alanda değişim yaşanırken hem de siyasi alanda dönüşümler yaşanmış sistemin arzu ettiği çok kültürlülük ve rekabetçi ortamın yanında milliyetçilikte yükselen değerler arasında yer almıştır. Küresel güçler milliyetçiliği kendi egemenlikleri içinde bir engel olarak görürken

demokrasi kılıcını ellerinden indirmemişler. Kendi hakimiyetlerini sürdürmek için demokrasiyi bir araç olarak kullanmaktan geri durmamışlardır.

Küreselleşme demokrasiyi besleyen bir süreç olmakla beraber bu konuda çelişkili sonuçlar da meydana getirmektedir. Açık toplum çoğulcu bir yapıyı savunan aynı zamanda liberal söylemlerle siyasi otorite ve kurumları uluslararası sistemin gereklerine uymaya zorlayan, onları demokratikleştirme adı altında belki de demokrasi krizine itmektedir.

Güçlü bir egemenlik anlayışı için vatandaşların siyasi otoriteye güvenmesi ve sorun çözen bir merkezi otorite, bunun dışında siyasi askeri ekonomik alanda devletin kendini kanıtlamış olması gerekir. Uluslararası finans kuruluşlarından yardım almadan ayakta durabilen güçlü ekonomilere sahip aynı zamanda yüksek refah olanaklarına sahip ülkeler bu noktada bağımsız karar alabilme yetilerini koruyabilmektedirler. Diğer gelişmekte olan ülkelere göre uluslararası arenada daha az tavizler vererek kendi çıkarlarını maksimize etmektedirler (Köksal,2006).

Küreselleşmenin etki ettiği faktörlerden bir diğeri siyasi boyuttur. Küreselleşme öncesi partiler devletlere hizmet ederken, küreselleşme sürecinde küresel aktörlere hizmet eder hale gelmiş, siyasi ideolojilerde değişime sebep olmakla kalmamış toplumda algılanış tarzında da birtakım algıların dejenere olmasına vesile olmuştur. Bunun yanı sıra ülkeler arasındaki ilişkiler ve ilişki türleri değişmiş ve gelişmiştir. Toplumlar geleneksel kalıplardan ayrılıp daha modern ve yenilikçi ilişkiler kurmaya başlamıştır. Yaşanan gelişmeler “küresel siyaset” kavramını gündeme getirmiştir.

Küresel siyaset tanımı bazı unsurları içinde barındırmaktadır. Bu unsurlar; ulus devlet, sivil toplum, uluslararası kuruluşlar ve yerel yönetimlerdir. Küreselleşme ile birlikte toplumlar farklı ülkelerin uyguladıkları politikaları ve yönetim biçimlerini görmüş ve tanıma fırsatı bulmuşlardır. Bu farklılıkları kendi ülkelerindeki siyaset ve yönetim anlayışı ile karşılaştırıp sentezleyerek değişiklikler oluşturmuşlardır. (Bayar,2008)

Küreselleşme ile birlikte dünyada etkili olan ve hemen hemen bütün dünyayı etkisi altına alan uluslararası kuruluşlar da küreselleşmenin siyasi boyutunu etkilemektedir. Bu kuruluşların almış olduğu kararlar birçok ülke tarafından uygulanmaktadır. Bu durum siyasetin de tek tip olmasına sebep olmaktadır. Böylece gelişmiş ülkelerin gelişmemiş ülkeler üzerinde himayeci bir politika izleme fırsatı bulmuştur. Politik küreselleşme tek başına gerçekleşen bir süreç değildir. Özellikle

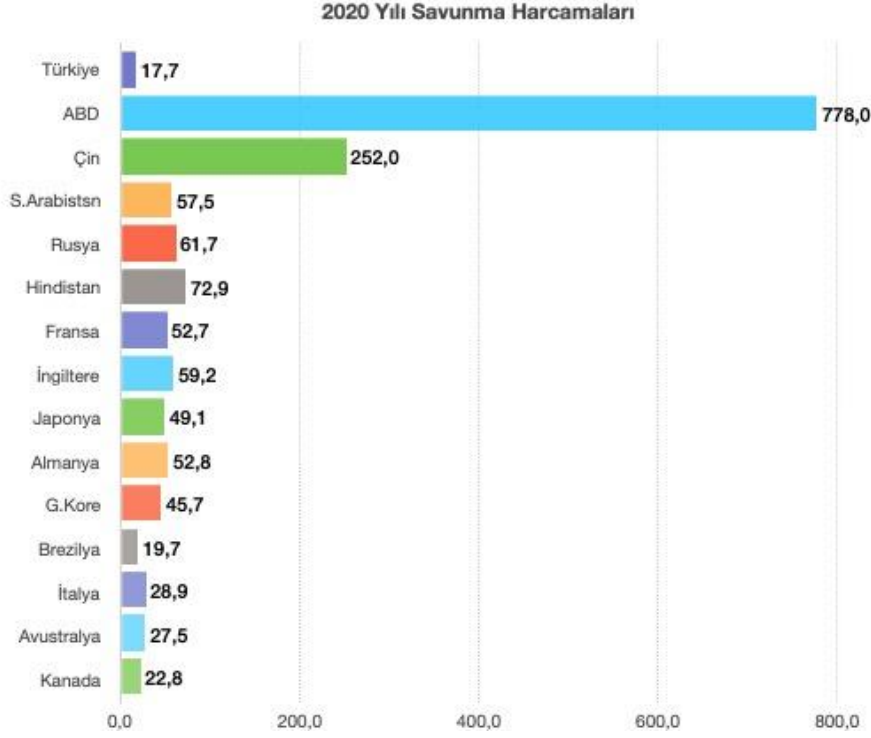
ekonomik küreselleşme politik küreselleşmeyi etkilemekte ve yönlendirmektedir. Küreselleşmenin bu iki boyutu aynı zamanda ulus devletlerin otoritesi için çok büyük tehditler oluşturmaktadır.

Burada küresel teröre de değinmekte fayda var, Ulus ötesi güçler ülkeleri kendi hükümler altında bulundurmak amacıyla terörü bir araç olarak kullanmaktadırlar. Bugün silah harcamalarına en fazla bütçe harcayan devletlerin başında ABD, Rusya gibi devletler gelmektedir.

Tabi burada esas amaç ulus devletleri yok etmektir. Küreselleşmenin önünde en büyük engeldir üniter devlet, gerek ekonomik açıdan gerek siyasi açıdan olsun küresel güçler ulus devletleri yok etmek için tüm yöntemleri kullanmaktadırlar. Öncelikleri kendi güvenliklerini korumak için ulus devletleri kurduran zihniyet şimdi ise kendi oluşturduğu bu yapıyı şartlar değiştiği için yıkmaktadır.

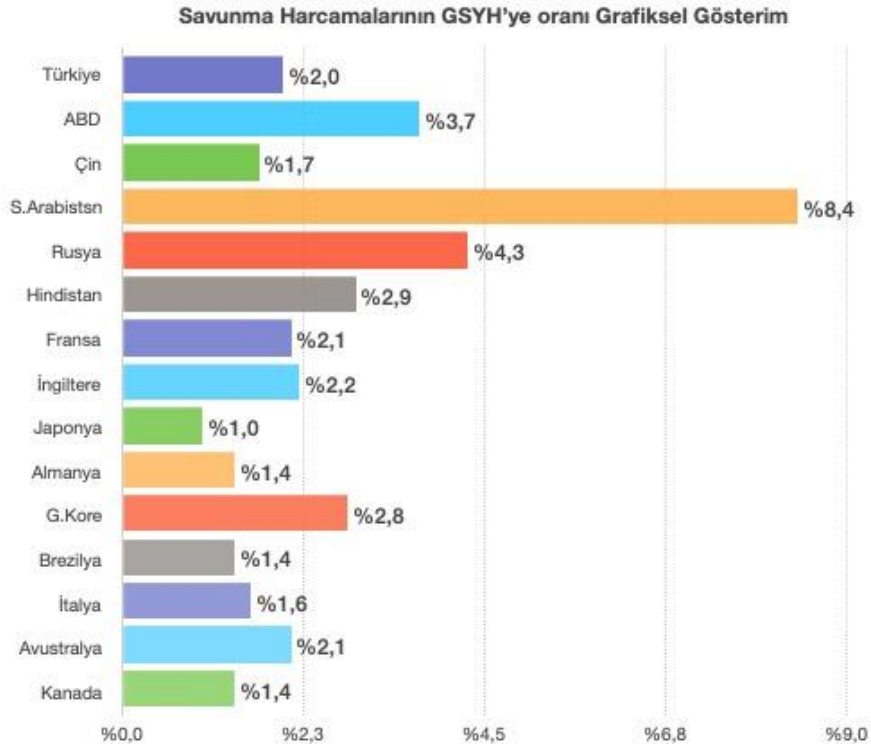
Ulus ötesi güçler dünyayı ortak bir pazar olarak görürler ve bu pazarda serbestçe dolaşım yapabilmeyin yanında karar verici mekanizmalarda da söz sahibi olmuşlardır. Burada önemli olan çok uluslu firmaların çıkarıdır. Çünkü bunlar devlet üstü güçtür. Çoğu ülke çok uluslu şirketlere kendilerine yatırım yapmaları amacıyla vergi kolaylığı vs. sağlarlar. Belki bir açıdan bu normal gözükebilir de iş bununla kalmamaktadır. Ekonomik yönden güçlü konumda olan bu çok uluslu firmalar devlet yönetimine de ortak olmaktadır.

Küresel güçlerin amaçlarına ulaşmak için kullandıkları yöntemlerin başında gelen savunma harcamalarında son yıllarda önemli artışlar görülmekte; bu savunma harcamalarını yaparken destekledikleri terör örgütleriyle bölgedeki diğer devletlerinde bütçelerini savunma harcamalarına yönlendirmektedirler. Aşağıdaki tablolardan son yıllarda savunma harcamalarının ülkeler bazında istatistiki değerlerini göstermektedir.

Şekil 3. Savunma Harcamalarına En Fazla Harcama Yapan 15 Ülke

Kaynak : https://sipri.org/sites/default/files/2021-04/fs_2104_milex_0.pdf

Şekil 4. Savunma Harcamalarına En Fazla Pay Ayıran Ülkeler (tablo analizi)

Kaynak : https://sipri.org/sites/default/files/2021-04/fs_2104_milex_0.pdf

Burada dikkat edilmesi gereken iki unsur var ; küresel güçler devlet yönetimine iki açıdan ortak oluyor. Birincisi sert ikincisi yumuşak güç. Yumuşak güç yönteminde genelde medya her türlü iletişim semboller etken unsurlar iken ; sert güç yönteminde terör başı çekmektedir. Örneğin hegemonik güç olan kapitalist ABD önceki yıllarda yumuşak güç yöntemiyle kendi adını dünya kamuoyuna tanıtırken son zamanlarda artık sert güç yöntemini kullanmaya başlamış ve bu durumda başta Ortadoğu halkları olmak üzere dünya nezdinde ABD'nin imajının sarsılmasına sebep olmuştur.

Bugün BM başta olmak üzere çoğu uluslararası kuruluş buna sessiz kalmaktadır. Orta doğu ülkeleri arasında bir tek Türkiye bu zulme sessiz kalmamakta uluslararası arenada ve her platformda mazlumların sesi olmaktadır. Diğer ülkeler ya sessiz kalmakta ya da ambargo vs. gibi yöntemlerle korkutulmaktadır.

Küreselleşmeye ülkeler farklı şekillerde tepki verebilmektedir. Kimi ülkelerde milliyetçilik yükselebilmektedir. Küreselleşme bazı ülkelerde benimsenirken bazı ülkelerde kendi güvenliklerini tehdit edici bir unsur olarak algılanabilmektedir. Küresel güçler gittiği ülkeye kendi kültürünü de götürmektedir. Bu bir teknoloji transferiyle olabileceği gibi fonlama yöntemiyle de olabilmektedir.

Milliyetçilik unsurunu küresel kültürü yerleştirerek yıkmak isteyen bu ulus ötesi güç uzun süreçlerde aşamalar kat etse bile bu her ülke için aynı etkiyi gösterir demek yanlış olur. Bu şekilde başarılı olamayınca terör unsurunu ikinci bir araç olarak kullanıyor.

1.4. Küreselleşmenin Sosyo-Kültürel Boyutu

Küreselleşmenin etkilediği belki de en önemli boyutu kültürel boyuttur. Teknolojinin gelişmesi iletişimin yaygınlaşması internet TV vb. İletişim araçları toplumları bir yandan birbirine yakınlaştırıp farklı kültürleri tanıma fırsatı tanırken, öte yandan küresel argümanların etkisiyle insanlar tek tipleştirilmekte ve kendi kültürlerinden manevi değerlerinden kopmaktadır.

Bir diğer anlamda küreselleşme kendi istediği küresel insan modelini oluşturmaktadır. Bunu yaparken kitle iletişim araçlarını ve belli simgeleri özenle kullanmaktadır. Dünya bir yandan küçük bir köy haline dönüşürken kültür homojen olmanın ötesinde daha çok heterojen bir yapıya dönüşmektedir. Her ne kadar

küreselleşme bireyci bir toplum yapısı amaçlasa da çıkan sonuç etnik kimliklerin ön planda olduğu çok kültürlülüktür. (Dalan,2016:620).

Küresel kimliğin oluşumunda hegemonik güç ABD'nin sahip olduğu Coca Cola ,Pepsi, Mc Donalds tüm dünya genelinde yayılmış yiyecek içecek sektörü bunun yanında APPLE Microsoft gibi enformasyon sektörünün öncü isimleri doğu kültürüne batının dayattığı kültürel asimilasyon aracıdır. Bu sayede toplumlar melezleşmekte yeni bir kimlik ortaya çıkmaktadır. Buna en büyük örnek ABD ve Çin örneğidir. ABD menşeli ulus ötesi firmaların çoğu Çin'de bulunduğu için ABD, Çin'e beşeri sermaye nin yanında teknoloji bilişim unsurlarını transfer etmekte ve bu şekilde her ne kadar birbirinden farklı orijinden oluşan toplumlar olsa da Çin ve diğer yatırım yapılan uzak doğu ülkeleri bu kültürel emperyalizmden nasibini almaktadır.

Tüm dünyaya fast-food zincirleri açarak kendi gücünü kabul ettirmeye çalışan ABD Bu yatırımı yaparken o ülkelerdeki vatandaşların ilk etapta kültürünü bozmaktadır. Bunun esas sebebi ise kültürü bozulan gelişmemiş ülkelere isteği ürünleri satmak oraları kendine yeni bir Pazar haline getirmektir. Ritzer beslenmenin geleneksel aile yapısını nasıl bozduğunu şu örnekte çok açık bir şekilde dile getirmiştir;

“Colonel'da plastik iskemlelerde sallanarak yemek yiyen aileler kıtır kıtır kızarmış tavuk budunu alırken dua eder mi? Baba turşu almayı unuttuğunu hatırlayıp almak için kalabalığı yara yara kasaya doğru giderken çocuğuna o gün neler yaptığını sorar mı? Anne küçük Mildred'a Fransızca fiillerin üçüncü şahıs çekimlerinde karşılaştığı güçlükleri sorma konusunda ortamı uygun bulur mu, yoksa evde oturup önceden pişirilmiş, dondurulmuş, mikrodalgada ısıtılmış yemekleri atıştırarak “Hollywood Squares”i seyretseler daha mı farklı olurdu?” (s.197-198).

Kapitalizmin esas hedefi aileyi yok etmektir. Kapitalizmin bir üst evresi olan küreselleşme de aynı amacı gütmektedir. Kapitalizmin amaçladığı bireyci toplum yapısı küreselleşmenin yalnızlaştırma politikasıyla devam etmektedir Sınırsız özgürlük,adı altında gençleri ebeveynlerinden uzaklaştıran kadınları metalaştıran kapitalizm ,küreselleşme ile daha farklı bir boyut kazanmış gençler bir yandan bilgiye erişim açısından zengin bir imkana sahip olurken kontrollü bir sistem olmadığı için sistem gençleri ahlaki bataklığa sürüklerken çocuklar ise korunması gereken bir faktör haline gelmiştir.

Bugün yaşıyan kadın tecavüzleri çocuk istismarlarında vb olaylarda global iletişimin kontrolsüzlüğünün rolü büyüktür. Malesef sosyal medya dediğimiz bu unsur toplum hayatımıza yerleşmiş olmakla birlikte her birey için bir tehdit unsurudur. Bu sosyal medya mecraları genelde sadece bulunduğu ülkenin kanunlarını kabul etmişken diğer ülkelerin hukukundan bağımsızdır. Bunun için kurucu ülke dışında diğer ülkelerde herhangi bir sorumluluk kabul etmezler.

Küresel kültürün negatif etkilerinin bir diğer yanında ilerde aile yapısını bozduğu için huzur evlerinin çoğalmasına sebep olmasıdır. Bozulan toplum yapısı yaşlı bireyleri toplumdışına itmektir. Her ne kadar bu durum Türk toplumda yaygınlaşmasa da ilerleyen süreçte maalesef bizde de aynı durumun olması kaçınılmazdır.

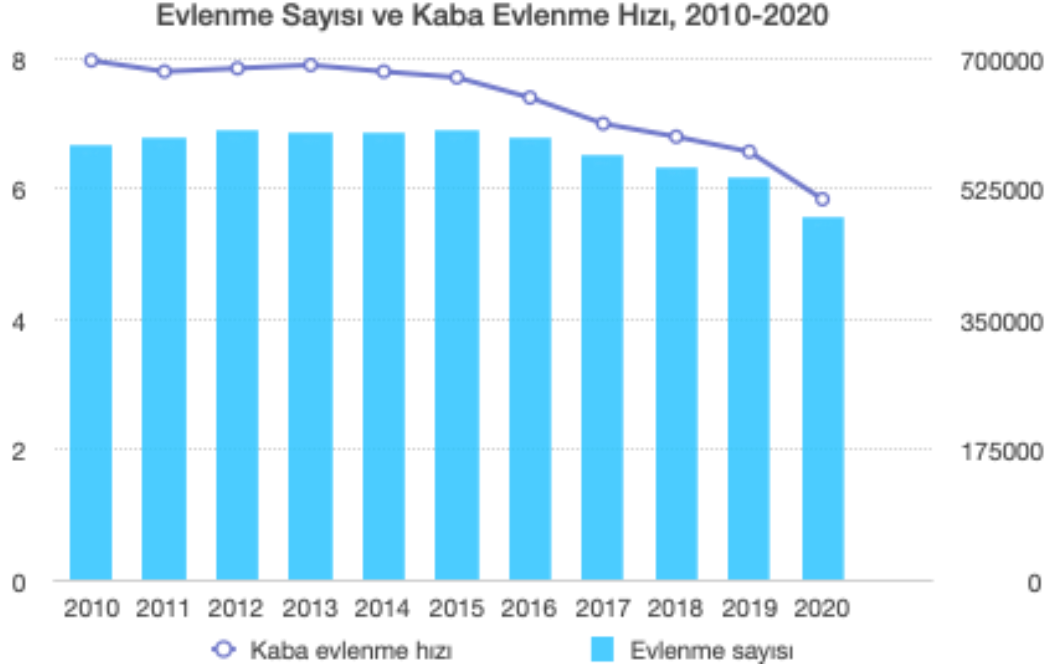
Küreselleşmenin getirdiği diğer negatif etken toplumda boşanma oranlarının artmasıdır. Gerek aile içi şiddet gerek kadın işgücüne katılımın artması veya başka geleneksel faktörlerin etkisiyle ataeril toplum yapısı bozulmuş ve bu durum boşanmaların artmasına neden olmuştur. Bu durumların oluşmasında küresel kültürün etkisi büyüktür. Bir yandan kadınlar kendilerine verilen önemin farkına varırken diğer yanda aile içi kopmaların artmasıyla ebeveynlerinin şefkatinden yoksun bir nesil yetişmektedir.

Tablo 8. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Mevcut Huzurevi ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Sayısı, Kapasitesi ve Huzurevlerinde Kalan Yaşlı Birey Sayısının Yıllara Göre Dağılımı (2006-2014).

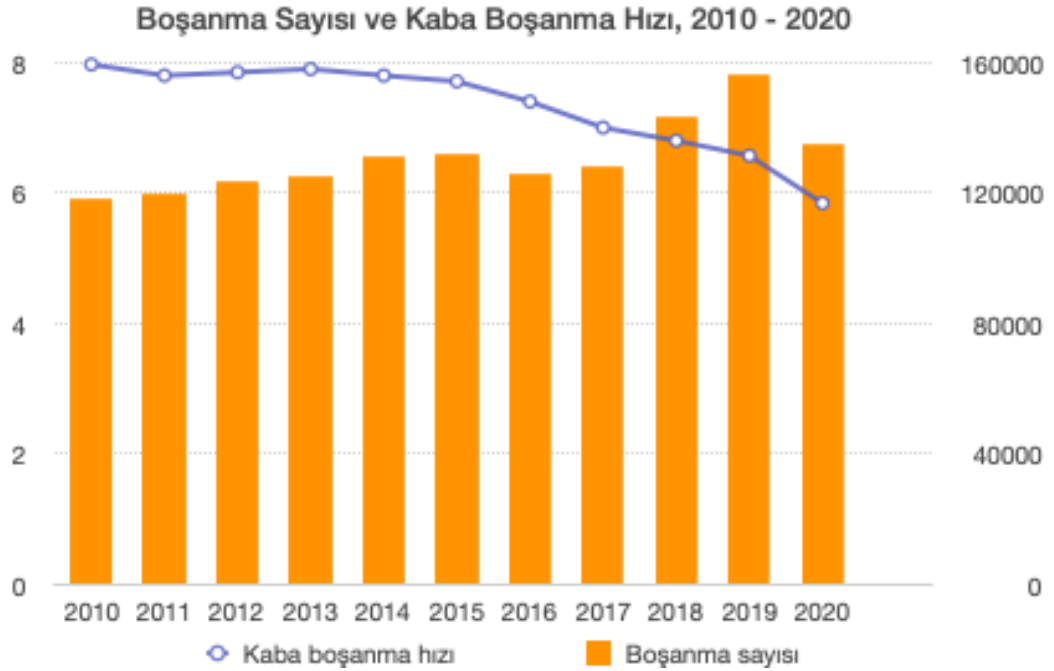
Yıllar	Huzurevi Sayısı	Kapasite	Bakılan Yaşlı Sayısı
2014	124	12.647	11.688
2013	115	12.241	11.293
2012	106	11.706	10.951
2011	102	9.783	10.590
2010	97	9.260	7.979
2009	81	8.126	7.220
2008	79	8.002	6.773
2007	70	7.552	6.477
2006	69	7.605	6.082

Kaynak: Engelli Ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Yıllık İstatistik Bülteni-2015

Tablo 9. Yıllara Göre Evlenme /Boşanma Sayıları ve Hızları

Kaynak : TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. Sayı:37211

Kaynak : TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. Sayı:37211

Küreselleşme her ne kadar bireylerde ben merkezli bir modeli oluşturmaya çalışsa da bazen ulaşmak istediği hedeflerin dışında toplumsal farkındalığın artmasına da sebep olabilmektedir. Kadın hakları çocuk hakları hayvan hakları engelli hakları küresel despotizme karşı çıkmış bir argüman olsa da küreselleşme sürecinde ortam bulmuş ve tüm insanlık tarafından evrensel değerler ölçüsünde benimsenmiştir.

Küreselleşme bir yandan toplumları tek bir coğrafyada birleştirirken diğer taraftan farklı ulus aşırı örgütlenmelerle ulus devletleri yok etme yoluna gitmektedir. Bu argümanlara bölgesel kuruluşlar sivil toplum örgütleri ve cemaatleri örnek gösterebiliriz. Bu yerel örgütlenmeler bulunduğu ülkede iktidar sahibi olma arzuları bir ademi merkeziyet dinamiği oluştururken farklı kültürlerin ve yaşam tarzların yan yana bulunması yaşam biçimlerinin ve düşünce yapılarının da merkezileşmesine ortak bir kimlik oluşturmaktadır. (Çapcıoğlu,2008).

KOF Küreselleşme Endeksi sıralamasına göre en fazla küreselleşen ülke İsviçre'dir. Türkiye ise 58. Sırada bulunmaktadır.

Tablo 10. 2019 Verilerine Gore Dünyanın En Çok Globalleşen İlk 20 Ulkesi

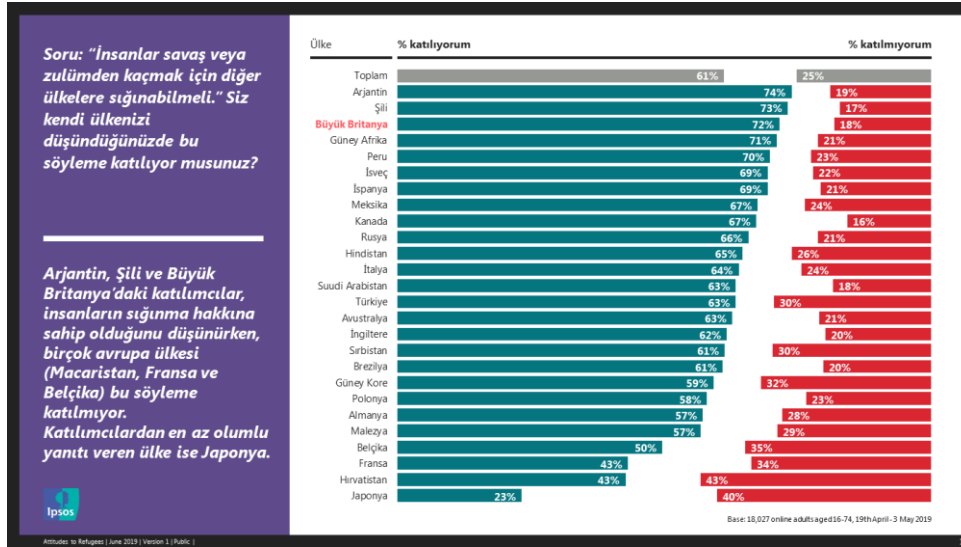
Sıralama	Ülke	Kof Index
1	İsviçre	91,19
2	Hollanda	90,71
3	Belçika	90,59
4	İsveç	89,93
5	Birleşik Krallık	89,84
6	Avusturya	88,85
7	Almanya	88,60
8	Danimarka	88,26
9	Finlandiya	87,70
10	Fransa	87,25
11	Norveç	86,17
12	İspanya	85,70
13	Çek Cumhuriyeti	85,60
14	Macaristan	84,98
15	Portekiz	84,72
16	Kanada	84,64
17	İrlanda	84,47
18	Estonya	83,77
19	Slovakya	83,72
20	Singapur	83,62

Kaynak : <https://kof.ethz.ch/en/forecasts-and-indicators/indicators/kof-globalisation-index.html>

Küresel kültür tüketim kalıpları vs. yöntemlerle ulusların dillerini de erozyona uğratmakta ve ulus bilincini koruyamayan toplumlar küresel dilin hakimiyeti altına girmektedir. Bu bozulma her ne kadar göze çarpmasa da bireylerin farkında olmadan küresel dili kullandıkları her platformda görülür olmuştur. Gerek teknolojik gerek medya aracılığıyla ülkelerin dillerini erozyona uğratmakta buna karşılık yeni bulunan icat vs. materyaller için kendi dillerini geliştirmeyen toplumlar farkında olmadan kendi kimliklerini de kaybetmektedir.

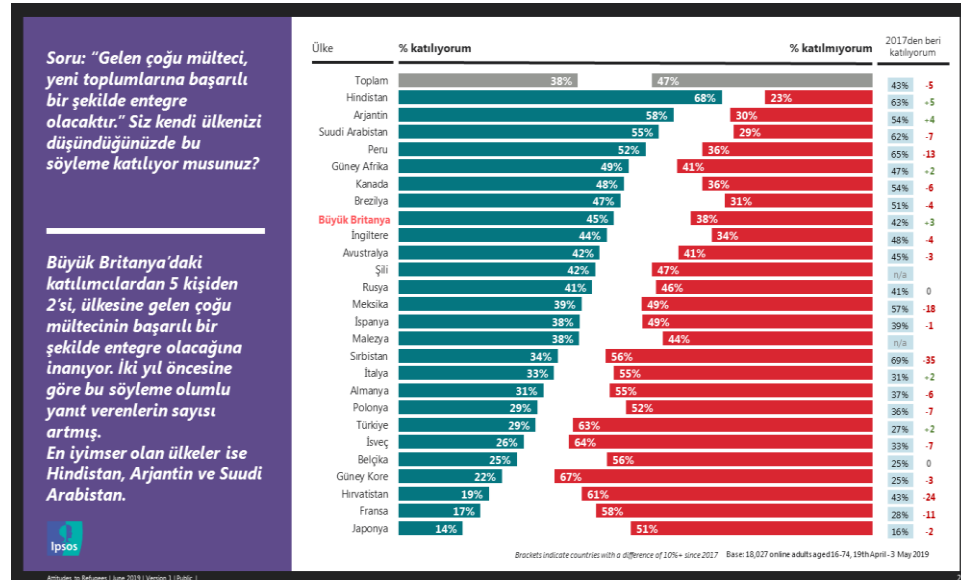
Bu durum akademik platformda geniş çaplı olarak değerlendirilmeli ve bu konuda somut adımlar atılacak kurullar oluşturulmalıdır. Tabii bu noktada küresel göç olgusuna değinmekte fayda vardır. Her ne kadar ülkeler sınırlarını mültecilere kapatsa da küreselleşme tüm toplumları göç olgusuyla karşı karşıya bıraktığı açıktır. Her ülke mülteci sorununa kendi hukuki ve sosyal argümanları ölçüsünde yaklaşmakta çoğu zaman uluslararası sözleşmeler hiçe sayılmakta ve mülteciler mağdur olmakla kalmayıp

aynı zamanda gittikleri ülkede göçmen işçi vs. gibi sorunlarla dünya kamuoyuna yeni bir problem sunmaktadır.

Şekil 5. Ülkelerin savaş vs. sebeplerle ülkelere sığınabilmeli mi nasıl buluyorsunuz?

Kaynak : <http://www.arastirmakutuphanesi.com/dunya-kamuoyunun-multecilere-karsi-tutumlarini-arastirdik/>

Şekil 6. Gelen mültecilerin sığındıkları ülkede kısa zamanda entegre olup başarılı olacaklarına inanıyor musunuz?

Kaynak : <http://www.arastirmakutuphanesi.com/dunya-kamuoyunun-multecilere-karsi-tutumlarini-arastirdik/>

Küreselleşmenin sebep olduğu savaş ve bunun neticesinde oluşan göç unsuru ülkelerde sadece sosyal yapıyı değiştirmekle kalmıyor aynı zamanda kültürel yapının da değişmesine sebep olmaktadır. Bu noktada çok kültürlü bir yapı karşımıza çıkmaktadır bazı ülkeler bunu kendileri için tehdit unsuru olarak görürken başka ülkelerde olağan karşılanabilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta mültecilerin eğitim sağlık vb. sorunlarının çözümü için etkili mekanizmaların oluşturulmuş olmasıdır. Devletler bu mekanizmaları etkin bir şekilde uyguladıkları müddetçe hem kendi vatandaşları hem de mültecilerin sorunları büyük ölçüde giderilmiş olur. Aksi durumda o ülkede anarşi vb. olayların olması kaçınılmazdır.

2. İKİNCİ BÖLÜM

ÇOK ULUSLU ŞİRKETLER

2.1. Çok Uluslu Şirketler Tanım

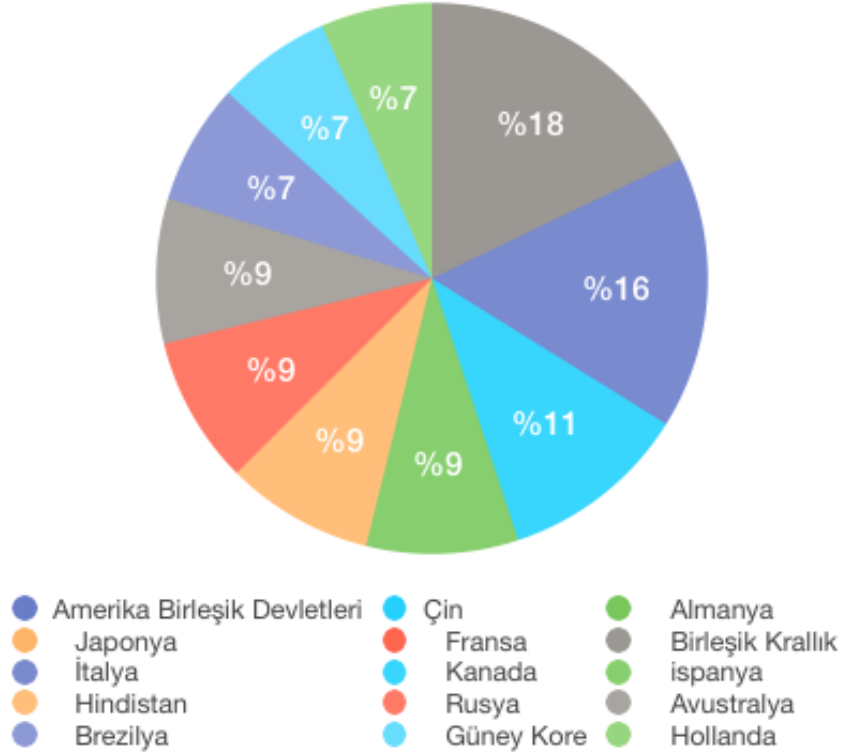
Petrol, tarım, imalat sanayii, bankacılık ve sigorta gibi çeşitli hizmet kollarında faaliyet gösteren çok uluslu şirketler için iktisatçılar farklı tanımlama biçimleri geliştirmişlerdir. (Çam,1987). Michel G. Hertman'a göre; "Düzenli ve devamlı faaliyetleri olan en az iki yabancı ülkeyi denetim altında bulunduran ve bu ülkelerde satışlarının %10'undan fazlasını gerçekleştiren tüm teşebbüsler. "çok uluslu şirket olarak tanımlanmaktadır.

Yine bu konuda akademik çalışmaları olan bir diğer bilim adamı olan Richard Robinson'a göre ; "Uluslararası firma ,uluslararası faaliyetleri daha üst seviyedeki emir alarak bir şube düzeyindeki büro aracılığı ile yürüten ve izlenen politika gereği direkt yatırım yapmakta dahil olmak üzere dış pazarlara gidebilmek için her çeşit potansiyel stratejileri göz önünde tutma eğilimde olan firmadır".

Çok uluslu firmalar için belirtmemiz gereken önemli bir husus çok uluslu firmalarda hisse senedi sahipleri ile yöneticilerinin farklı kişiler olduğundan dolayı yöneticiler aldıkları yüksek ücretlerin karşılığında ülkeye yatırım yaparak şirketi devamlı büyümesi sağlamaktadırlar. (Çam,1987:97).

Çok uluslu firmalar birden çok ülkede aktif olarak faaliyet gösterir, mal ve hizmet üretirken yatırım yapılan ülkeye teknolojik transfer ve sermaye aktarımı, pazarlama stratejileri açısından önemli katkılar sağlarlar, ayrıca bu durumu gerçekleştirirken ar ge çalışmaları vb. yöntemlerle de bilgi ekonomisinin gelişmesine de katkı sağlamış olurlar. Finansman yapıları güçlü olduğu için yatırım yapılan ülkelerde karar alma süreçlerinde de önemli haklar elde ederler ve bazı ülkelerde kendi üyeleri sayesinde ülke yönetimlerine de ortak olabilmektedirler. Firmalar için esas amaç yatırım yapılan ülkenin çıkarı değil, uluslararası firmanın karının en üst düzeye çıkarılmasıdır. (Gümüşkabak,2019).

2020 Yılında En Çok Gelir Elde Eden İlk 15 Ülkenin dağılımı (%)

Şekil 7. 2020 Yılında En Çok Gelir Elde Eden İlk 15 Ülkenin Grafikselsel Gösterimi

Kaynak: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_government_budget

Çok uluslu şirketler ekonomik politik ve finansal açıdan yatırım yapılan ülkeyle organik bağlar kurabilir, belli başlı ortaklıklar yapabilir.

Çok uluslu şirketlerin gerek ulusal gerek küresel çapta krizlerden ekonomik bakımdan etkilenme olasılığı düşüktür; çünkü kendilerine güvende hissetmedikleri ülkelerden sermayelerini daha güvenli limanlara aktarma eğilimindedirler.

Çok uluslu şirketler açısından esas amaç ülke refahı değil uluslararası düzeyde kendi kazançlarını maksimum düzeye ulaştırmaktır.

Yatırım yaptıkları ülkelerde çeşitli vergi kolaylıklarından faydalanırlar. Global ölçekte tasarruf yapmaları diğer oluşumlara göre daha kolaydır.

Yatırım yapılan ülkelerde ucuz işgücünü kullanarak maliyet açısından avantaj sağlamaktadır.

Yatırım yapılan ülkelerde çeşitli hukuki, ekonomik siyasi ayrıcalıklara sahiptirler; bu açıdan çok uluslu şirketler sıradan bir şirket gibi görmemek gerekir. (<http://serefcancakir.blogcu.com/cok-uluslu-sirketler/9859844>).

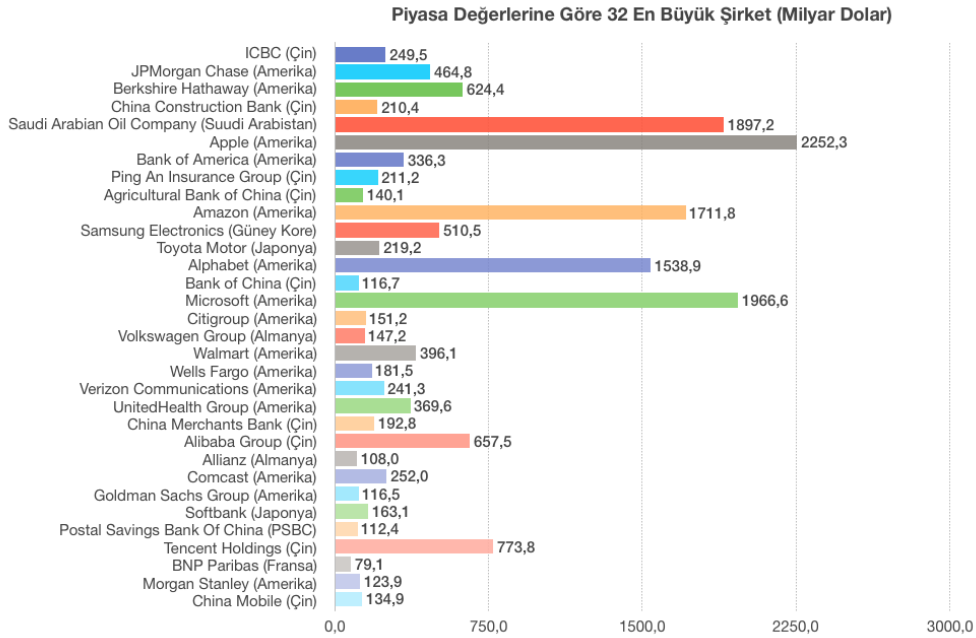
Tablo 11. 2018 Yılı En Çok Gelir Elde Eden İlk 25 Ülke

SIRA	FİRMA	ÜLKE	SATIŞ GELİRİ (MİLYONDOLAR)	2017'E GÖRE DEĞİŞİM
1	WALMART	ABD	514,405.0	2,8
2	SNOPEC GROUP	ÇİN	414.649.9	26,8
3	ROYAL DUTCH SHELL	HOLLANDA	396,556.0	27,2
4	CHINA NATIONAL PETROLEUM	ÇİN	392,976.6	20,5
5	STATE GRID	ÇİN	387,056.0	10,9
6	SAUDİ ARAMCO	S.ARABİSTAN	355,905.0	35,3
7	BP	İNGİLTERE	303.738.0	24,2
8	EXXON MOBİL	ABD	290,212.0	18,8
9	WOLSWAGEN	ALMANYA	278,341.5	7
10	TOYOTA MOTOR	JAPONYA	272,612.0	2,8
11	APPLE	ABD	265,595.0	15,9
12	BERKSHIRE HETHAWAY	ABD	247,837.0	2,4
13	AMAZON	ABD	232,887.0	30,9
14	UNITED HEALTH GROUP	ABD	226,247.0	12,5
15	SAMSUNG ELECTRONICS	G.KORE	221,579.0	4,5
16	GLEND CORE	İSVİÇRE	219,754.0	6,9
17	MCKESSON	ABD	214,319.0	2,9
18	DAIMLER	ALMANYA	197,515.0	6,6
19	CVS HEALTH	ABD	194,579.0	5,3
20	TOTAL	FRANSA	184,106.0	23,5
21	CHINA STATE CONSTRUCTION ENGINEERING	ÇİN	181,524.5	16,3
22	TRAFIGURA GROUP	SİNGAPUR	180,744.1	32,5
23	HON HAI PRECISION INDUSTRY	TAYVAN	175,617.0	13,5
24	EXOR GROUP	HOLLANDA	175,009.5	8,2
25	AT&T	ABD	170,756.0	6,4

Kaynak : [https://www.fortuneturkey.com/dunyanin-en-buyuk-500-sirketi-aciklandi-](https://www.fortuneturkey.com/dunyanin-en-buyuk-500-sirketi-aciklandi-36515)

36515

Şekil 8.Piyasa Değerlerine Göre 32 Ülkeye Ait Olan En Büyük Şirketler

Kaynak: <https://www.forbes.com/lists/global2000/#4b879d845ac0>

Bu arada önemli bir noktaya dikkat çekmekte fayda var; birçok ulus ötesi firmaların gelirleri ülkelerin GSYİH'sını aşmıştır.

Tablo 12. Ulus Ötesi Şirketlerle Ülkelerin Karşılaştırması

Sıra	Ülke	Gsyih (milyon\$)	Şirket	Satışlar (milyon \$)
1	Danimarka	174,363	General Motors	176,558
2	Polonya	154,146	Wall-Mart	166,809
3	Güney Afrika	131,127	Exxon Mobil	163,881
4	İsrail	99,068	Royal Dutch/Shell	105,366
5	İrlanda	84,861	IBM	87,548
6	Malezya	74,634	Siemens	75,337
7	Şili	71,092	Hitachi	71,858,5
8	Pakistan	59,88	Sony	60,052,7
9	Yeni Zellanda	53,622	Honda Motor	54,773,5
10	Macaristan	48,355	Credit Suisse	49,3362

Kaynak: <https://gulguncigdem.wordpress.com/2011/07/21/kuresellesme-ve-ulus-otesi-sirketler/>

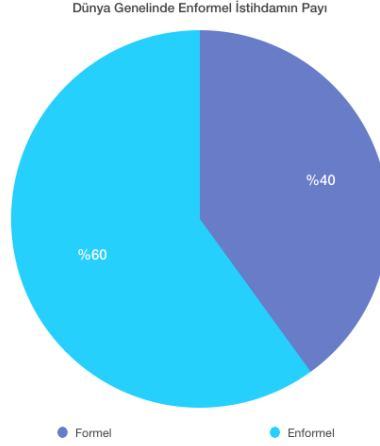
2.2. Çok Uluslu Şirketlerin İstihdam Yapısına Etkisi

Dünyada çok uluslu firmaların yaygınlaşmasıyla beraber çalışma ilişkileri de önemli oranda etkilenmiş esnek çalışma modelleri oluşmaya başlamıştır. Ulus ötesi firmaların sendikasız bir çalışma hayatını tercih etmeleri sebebiyle sendikalar gerek ulusal gerek uluslararası ölçekte güç kaybetmiş, merkez ülkelerde artan işsizlik sosyal yardımlarla fonlanmaya çalışılmış, hedef ülkelerde ise ucuz emek prensibi gereği emek arz edenler bir çok hak kayıpları yaşamıştır. (Gerşil, 2004).

1980 yıllarında atın çağını yaşayan sendikalar mavi yakalıların egemen olduğu endüstri döneminde zirveye çıkmış, küreselleşen yeni dünya düzeninde ekonomilerinin birbirine bağımlı hale gelmesi, siyasi blokların kalkması, para ve emek mobilitesinin yaygınlaşması ve yüksek teknolojinin kullanılması bilgi çağının yaşanmasını gerektirmiş, mavi yakalıların yerine beyaz yakalı çalışanlar önem kazanmıştır.

Çalışma ilişkilerinde emek gücünden ziyade beyin gücüne dayanan enformel işgücü global piyasalarda popüler olmuştur. Bunun akabinde yeni çalışma modelleri gelişmiştir. Bu çalışma modellerinden önemli bir tanesi de Home Office çalışma sistemidir ki bu sistem ilerki zamanlarda yeni dünya düzeninde hatırı sayılır bir yer

edineceği aşıkardır. Bugün gerek bankacılık gerek muhasebe -finans ve yazılım sektöründe uygulanan bu çalışma sistemi ileriki zamanlarda çoğu insanı işsiz bırakacağı gibi yeni iş alanlarının açılmasına ortam sağladığı için eğitimli kesimin de kendine uygun iş alanlarında iş bulmaları açısından bir avantaj sağlayacaktır.

Şekil 8. Dünya Genelinde Enformel İstihdamın Payı

Kaynak: <http://www.ekonomikyaklasim.org/fulltext/94-1390692980.pdf>

Emeğin pazarlık gücünün azalması ve sendikasız bir işgücü piyasasının oluşması çok uluslu şirketlerin çalışma hayatına yaptığı olumsuz etkilerden biridir. Bu durum aynı zamanda çalışan yoksulluğu kavramını gündeme getirmiştir. İşçilerin sosyal güvencesizleştirilmesi çalışan ücretlerinin düşük belirlenmesi mavi yakalı kesimin refahını düşürmüş satın alma gücünün yükselmesiyle emek arzedenden kesim ülke GSMH 'dan hakettiği payı alamamıştır. (Çaşkurlu ,2010).

Tablo 13. Toplu Sözleşme Kapsamındaki Çalışanların Oranına Göre Ülkelerin Dağılımı

ÜLKELER	
%15 ten az	Latvia, Litvanya, Sırbistan, Türkiye, ABD, Yeni Zelanda, Kore Cum., Nepal, Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur, Tayland, El Salvador, Meksika, Nikaragua, Brezilya, Şili, Kolombiya, Peru, Fas, Burundi, Malavi, Moritanya
%15-50	Bulgaristan, Polonya, İngiltere, İsviçre, Kanada, Avustralya, Japonya, Hindistan, Venezuela, G. Afrika, Gana, Kenya, Svaziland, Tanzanya, Togo
%51-70	Çek Cum., Almanya, Lüksemburg, Çin, Gine, Lesoto
%70 ten fazla	Avusturya, Belçika, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Yunanistan, İtalya, Hollanda, Portekiz, Romanya, Slovenya, İspanya, İsveç

Kaynak: <http://www.ekonomikyaklasim.org/fulltext/94-1390692980.pdf>

Çok uluslu şirketler buldukları ülkelerde sosyal güvenlik ve sendikalaşmayı zayıflatırken sosyal politikaların güçlenmesine sebep olmaktadır. Gelişmiş ülkelerden artan işsizlik artarken bu açık sosyal politikalar metoduyla telafi edilmeye çalışılmıştır. Sosyal politikalar eğer amaç kadınları çocukları engellileri ve bunun gibi toplumun zayıf kesimleri korumayı amaçlıyorsa elbette ki gereklidir. Fakat çalışan kesimi pasifize etmek üreten toplumu tüketim toplumu yapmak amaç ediniliyorsa bu kesinlikle hem bireylerin hem de ülkenin zararına aynı zamanda ülkenin ekonomik açıdan dışa bağımlı bir devlet olmasına sebebiyet vermesi açısından tasvip edilmeyecek bir durumdur.

Çok uluslu şirketlerin çalışan yoksulluğunu ülkeler bazından göstermek dünya genelinde bu firmaların işgücüne yaptığı etkisi geniş bir perspektiften görmemizi sağlayacaktır.

Tablo 14. Çalışan Yoksulluğu Göstergeleri (Dünya ve Bölgeler İtibariyle)

	1997	2002	2007	1997	2002	2007
	(milyon)	(milyon)	(milyon)	Toplam İstihdam İçinde Payı(%)	Toplam İstihdam İçinde Payı(%)	Toplam İstihdam İçinde Payı(%)

Çalışan yoksullar (günde 1,25\$)

Dünya	822,0	787,2	609,5	32,7	29,0	20,6
Orta ve G. Doğu Avrupa&Geçiş Ekonomileri	12,2	10,4	8,2	8,2	6,8	5,1
Doğu Asya	278,5	231,4	84,0	38,4	30,2	10,4
G. Doğu Asya ve Pasifik	80,3	66,1	44,7	35,6	26,8	16,4
Güney Asya	276,6	288,2	278,2	57,2	53,5	47,1
LA ve Karayipler	24,9	25,8	16,9	12,9	11,8	6,8
Orta Doğu	3,9	5,0	5,3	9,7	10,1	9,0
K. Afrika	5,2	6,0	5,9	11,7	11,8	9,8
Sahra Altı Afrika	140,3	154,4	165,6	65,0	62,7	58,3

Çalışan yoksullar (günde 2\$)

Dünya	1361,5	1350,9	1201,0	54,2	49,7	40,6
Orta ve G. Doğu Avrupa&Geçiş Ekonomileri	32,1	27,4	22,6	21,5	17,9	13,9
Doğu Asya	501,9	426,5	265,4	69,2	55,8	33,0
Güney Doğu Asya ve Pasifik	142,6	145,1	127,0	63,2	58,8	46,6
Güney Asya	417,6	454,7	479,4	86,3	84,4	80,9
LA ve Karayipler	53,7	56,8	40,6	27,8	26,0	16,4
Orta Doğu	10,6	12,9	14,3	25,8	26,1	24,0
K. Afrika	18,8	18,9	18,2	42,0	37,1	30,2
Sahra Altı Afrika	184,2	208,5	233,5	85,4	84,7	82,2

Kaynak : <http://www.ekonomikyaklasim.org/fulltext/94-1390692980.pdf>

Önceki tablolarda da belirttiğimiz gibi Avrupa’da ülkelerin büyük kesiminde toplu pazarlık rejimleri %70’lerde seyrederken Türkiye’de bu oran %15’lere kadar düşmektedir. Toplu sözleşme oranlarının yüksek olduğu ülkelerin büyük çoğunluğu refah seviyesi yüksektir. ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü) ‘den alınan veriler ışığında artık işçi işveren ilişkileri ulusal veya uluslararası düzeyde sınırları korunan yasal mevzuatta korunan bir sistem olmaktan çıkmış tamamen bir firma pazarlık stratejisine dönüşmüştür. (Çaşkurlu,2010).

Aşağıdaki tabloda da göreceğimiz gibi çalışanlar içinde sendikalı işçilerin payında yıllar itibariyle düşüşler yaşansa da refah seviyesi yüksek olan Kuzey ülkeleri diğer gelişmekte olan ülkelere oranla seviyelerini korumayı başarmışlardır.

Tablo 15. Toplam Çalışanlar İçinde Sendika Üyeliğinin Payı (%)

Ülkeler	1997	2006	2007
Avustralya	29,6	20,1	18,5
Avusturya	38,9	31,7	...
Belçika	55,6	54,1	52,9
Kanada	31,5	29,6	29,4
Çek Cumhuriyeti	49,7	21	...
Danimarka	75,6	69,4	69,1
Finlandiya	79,4	71,7	70,3
Fransa	8,7	7,9	7,8
Almanya	27	20,7	19,9
Yunanistan	30,4
Macaristan	30,9	17,3	16,9
İzlanda	88
İrlanda	42,7	32,6	31,7
İtalya	36,2	33,4	33,3
Japonya	22,8	18,3	18,3
Kore	11,1	10	...
Lüksemburg	42,4
Meksika	16,2
Hollanda	25,1	20,4	19,8
Yeni Zellanda	23,3	22	...
Norveç	55,5	54,9	53,7
Polonya	32,7	14,4	...
Portekiz	21,7
Slovak Cumhuriyeti	43,5	23,6	...
İspanya	15,6	14,6	...
İsveç	82,2	75,1	70,8
İsviçre	22	19	...
Türkiye	13,9
İngiltere	30,7	28,2	28
ABD	13,6	11,5	11,6
OECD TOPLAM	36,6	30,1	...

Kaynak : <http://www.ekonomiyaklasim.org/fulltext/94-1390692980.pdf>

2.3. Çok Uluslu Şirketlerin Ülke Ekonomilerine Etkileri (Gelişmiş & Gelişmekte Olan Ülkeler Karşılaştırmalı Örneklem)

Son yıllarda hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülke ekonomilerinde iki eğilim göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki ülkeler arasında gelir dağılımının bozulması; diğeri ise gelişmekte olan ülkelerde yüksek nüfustan dolayı orantısız büyüme, bunun paralelinde gelişmiş ekonomilerde düşük büyüme eğilimidir.

Çin ve Hindistan gibi yüksek nüfuslu ülkelerde ekonomik büyümenin yüksek olmasına karşın gelir dağılımında büyük oranda dengesizlik vardır. Gelişmekte olan ülkeler hem üretim hem de tüketim yönünden dünya ticaretinde üst sıralara çıkmaktadırlar. Gelişmiş ekonomilere sahip ülkeler üretim faaliyetlerini genellikle gelişmiş ülkelere kaydardıkları için kendi ülkelerindeki işsizlik gibi makro ekonomik kayıpları sosyal politikalar yöntemiyle dengelemeye çalışmaktadırlar.

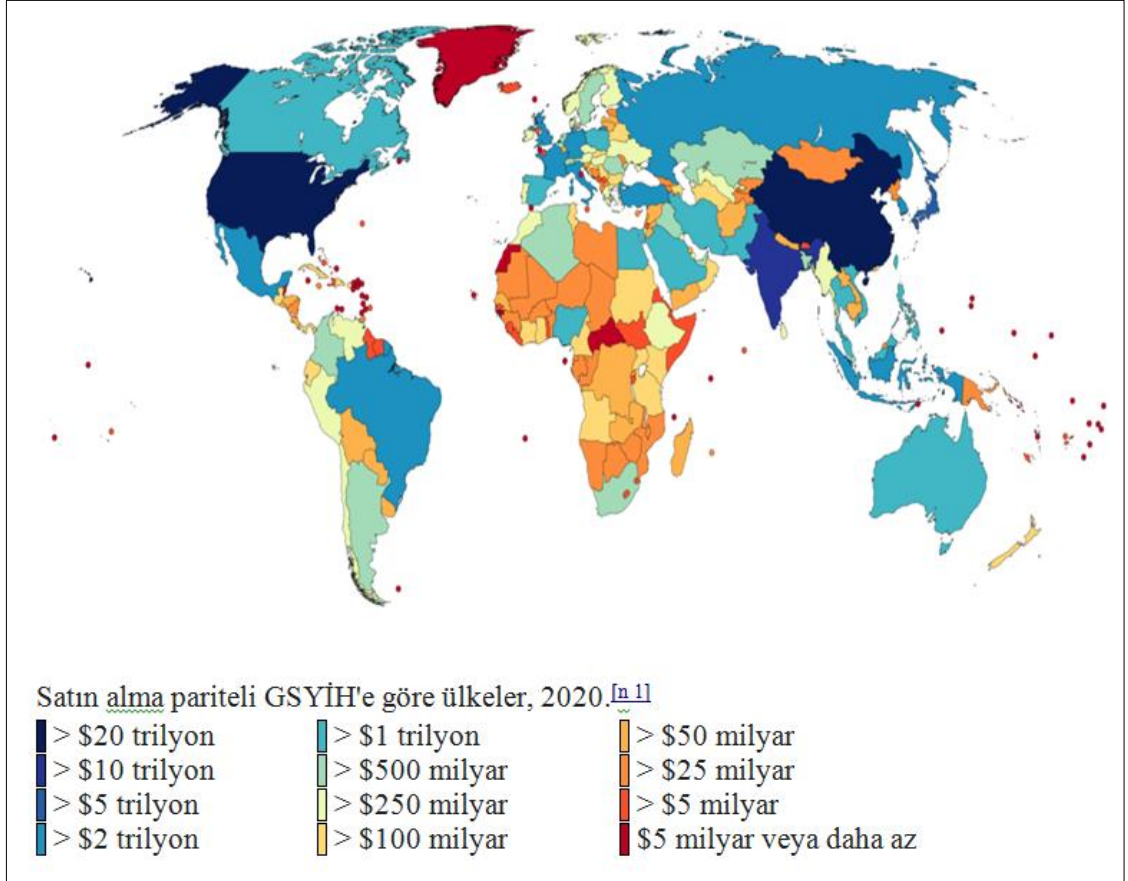
Gelişmekte olan ülkelerde ise dünya ticaretine yaptıkları geniş hacimli katkılarına rağmen hem ulusal hem de uluslararası gelirden yoksun bırakılmakta bu durum da gelişmekte olan ülkelerdeki vatandaşların refah kayıplarını tartışmaya açmaktadır. (Danışoğlu,2004).

Tablo 16. Satın Alma Gücü Paritesine Göre Milli Gelir Tahminleri (SAGP, milyar dolar)

Sıra	Ülke/Bölge	GSYH (Milyon Dolar)
	Dünya	138,352,382
1	Çin[n 2]	27,804,953
2	ABD	20,289,987
—	Avrupa Birliği[n 3]	18,377,114
3	Hindistan	11,321,280
—	ASEAN[n 4]	9,326,707
4	Japonya	5,451,452
5	Rusya	4,176,350

6	Almanya	4,160,925
7	Endonezya	3,778,134
8	Brezilya	3,316,920
9	Birleşik Krallık	2,975,557
10	Fransa	2,860,018
11	Meksika	2,458,339
12	Güney Kore	2,307,718
13	Türkiye	2,257,987
14	İtalya	2,244,767
15	Suudi Arabistan	1,869,288

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Sat%C4%B1n_alma_g%C3%BCc%C3%BCn%C3%BCn_paritelerine_g%C3%B6re_%C3%BClkeler_listesi

Şekil 9. SAGP'ye Ülkeler (Harita Analizi)

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/Satın_alma_gücü_paritelerine_göre_ülkeler_listesi

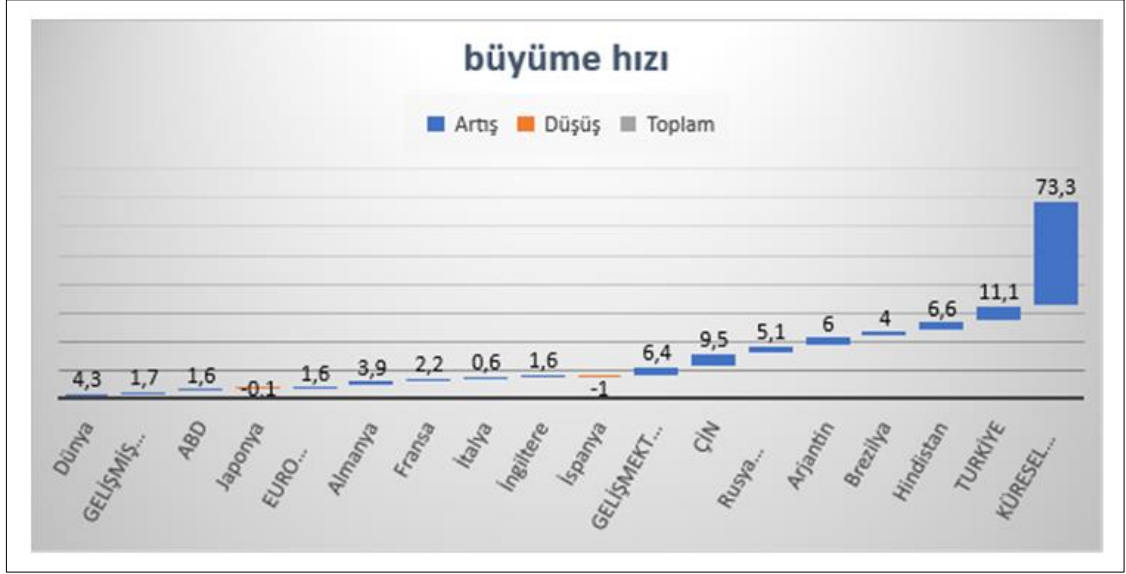
Yukarıdaki verilerin analizinde Türkiye makroekonomik ölçekte dünyanın 13. Büyük ekonomisi olmaya adaydır. Türkiye yaşadığı ekonomik krizlere rağmen dinamik ekonomik yapısı ve genç nüfus potansiyeli bakımından gerek AB gerek Dünya ekonomilerinin dikkatini çekmekte uluslararası doğrudan sermaye yatırımlarının gözde merkezi olabilecek bir potansiyeli de içinde barındırmaktadır.

Türkiye’yi diğer gelişen ekonomilerden ayırmakta fayda vardır. Çin ve Hindistan örneğinde yüksek hızlı büyüme orantısız olarak gelişmekte, ülke nüfuslarının fazla olması bu ülkelere makro ekonomik ölçekte olumlu katkılar sağlarken mikro düzeyde olumlu etki yaptığı söylenemez. Ülkede üretilen katma değerın vatandaşlara aynı oranda yansıtılmadığı, yine bu ülkeler gerek iş gücü piyasaları gerek sosyal güvenlik yönünden ciddi anlamda sorunlar yaşandığı açıktır.

Çin ve Hindistan gibi yüksek nüfuslu ülkeler hem üretim hem de tüketim hacmi yönünden dünya ekonomisini ciddi oranda etkilemektedir. Çok uluslu şirketler üretecekleri ürünleri ve ne kadar üretecekleri genellikle bu ülkelerdeki tüketicilerin zevk ve tercihinine göre ayarlamaktadırlar. Türkiye’de ise hem üretim hem de tüketim açısından bakmakta fayda vardır. Her ne kadar çok uluslu firmalar tarafından tüketim toplumuna dönüştürölmek istensek de Türk toplumu uygun makro ekonomik politikalar sayesinde dünyanın sayılı ekonomileri arasına girecektir.

Türkiye’nin bölge bazında bir diğer avantajı da genç nüfustur. Mesleki eğitim ve yeni küresel işgücü piyasalarına entegrasyonla beraber ilerleyen süreçte insan kaynakları alanında da eğitimli nüfus için yeni iş alanları açılacaktır.

Şekil 12. Dünya Ekonomisinde Büyüme (Grafiksel Analiz)

Kaynak: http://www.ebso.org.tr/ebsoimedia/documents/2019-yilinda-dunya-ve-turkiye-ekonomisi-&-2020-yilindan-beklentiler-_69645550.pdf

Çok uluslu şirketler doğrudan yabancı sermaye yatırımları kanalıyla hedef ülkeye olumlu katkılar sağlayabileceği gibi bazı durumlarda dezavantajlar da sağlayabilir. Yurtiçi sermayenin artırılması, yüksek teknoloji transferi, yerel işgücünün eğitimi ve uluslararası insan kaynakları politikasının benimsetilmesi, uluslararası işgücü hareketliliğinin artırılması ihracatın artırılmasına olanak sunarlar. (Semsu, Derus and Oi,2008).

Tablo 17. Dünya Ekonomisi Büyüme (Tablo Analizi)

GÖSTERGE	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
BÜYÜME HIZI(%)									
Dünya	4,3	3,5	3,5	3,6	3,5	3,3	3,8	3,6	2,9
Gelişmiş Ülkeler	1,7	1,2	1,4	2,1	2,3	1,7	2,4	2,3	1,7
ABD	1,6	2,2	1,8	2,5	2,9	1,6	2,4	2,9	2,3
Japonya	-0,1	1,5	2,0	0,4	1,2	0,6	1,9	0,8	1,0
Euro Bölgesi	1,6	-0,9	-0,3	1,4	2,1	1,9	2,5	1,9	1,2
Almanya	3,9	0,4	0,4	2,2	1,7	2,2	2,5	1,5	0,5
Fransa	2,2	0,3	0,6	1,0	1,1	1,1	2,3	1,7	1,3
İtalya	0,6	-2,8	-1,7	0,1	0,9	1,1	1,7	0,9	0,2

İngiltere	1,6	1,4	2,0	2,9	2,3	1,8	1,8	1,4	1,3
İspanya	-1,0	-2,9	-1,7	1,4	3,6	3,2	3,0	2,6	2,0
Gelişmekte Olan Ülkeler	6,4	5,4	5,1	4,7	4,3	4,6	4,8	4,5	3,7
Çin	9,5	7,9	7,8	7,3	6,9	6,7	6,8	6,6	6,1
Rusya Federasyonu	5,1	3,7	1,8	0,7	-2,3	0,3	1,6	2,3	1,1
Arjantin	6,0	-1,0	2,4	-2,5	2,7	-2,1	2,7	-2,5	-3,1
Brezilya	4,0	1,9	3,0	0,5	-3,6	-3,3	1,1	1,1	1,2
Hindistan	6,6	5,5	6,4	7,4	8,0	8,2	7,2	6,8	4,8
Türkiye	11,1	4,8	8,5	5,2	6,1	3,2	7,5	2,8	0,2
Küresel Hasıla (Trilyon Dolar)	73,3	74,7	76,8	78,9	74,8	75,8	80,2	84,9	86,6

Kaynak: http://www.ebso.org.tr/ebsomedia/documents/2019-yilinda-dunya-ve-turkiye-ekonomisi-&-2020-yilindan-beklentiler-_69645550.pdf

Diğer taraftan yurtiçi tasarrufları engelleyerek, ucuz işgücü ve hammaddenin yoğun kullanımından ötürü ülkedeki ihracatın azalmasına da sebebiyet verebilirler. (Zhang, 2006).Günümüzde bilhassa gelişmekte olan ülkelerde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını teşvik etmek amacıyla ülkeler cari açık vermektedirler. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının bu noktada iki etkisi ortaya çıkmakta yalnız bu etkilerden hangisinin daha ağır basacağını kestirmek güçtür. Bu etkiyi anlamak için doğrudan sermaye yatırımlarının hedef ülkeye gelme amacı vs.nin bilinmesi gerekir (Ay,2013).

Tablo 18. Dünya Üzerinde Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri

	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000
Dünya	13.257	26.396	54.400	55.835	204.896	341.537	1.363.215
Gelişmiş Eko.	9.491	16.858	46.978	41.748	170.213	219.772	1.125.227
GOÜ	3.766	9.538	7.398	14.072	34.608	117.767	232.216
Geçiş Eko.	0	0	24	15	75	3.999	5.772
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Dünya	684.071	591.386	551.993	682.749	927.402	1.393.034	1.871.702
Gelişmiş Eko.	460.726	414.570	337.648	389.512	565.423	930.175	1.254.988
GOÜ	215.594	166.732	196.308	264.080	330.178	403.881	528.536
Geçiş Eko.	7.751	10.084	18.037	29.158	31.801	58.978	88.178
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Dünya	1.489.732	1.186.513	1.328.215	1.564.935	1.403.115	1.467.149	1.228.283
Gelişmiş Eko.	787.761	652.306	673.223	828.447	678.960	696.770	498.784
GOÜ	585.647	463.637	579.891	639.135	639.022	670.790	681.387
Geçiş Eko.	116.324	70.570	75.101	97.353	85.134	99.589	48.122

Kaynak: https://www.researchgate.net/publication/322120370_Gelismekte_Olan_Ulkelerde_Dogrudan_Yabanci_Yatirimleri_Belirleyen_Temel_Unsurlar

Doğrudan yabancı yatırımlarda 2005 yılından sonra gelişmekte olan ülkeler nezdinde artışlar olmakla beraber, 2012 yılında bu veriler gelişmiş ülkeleri geçmiş ve 2014 yılında tepe noktasını görmüştür.

Çin uluslararası arenada en büyük alıcı konumuna gelmiş, Çin'in yanı sıra Brezilya, Hindistan, Singapur gibi ülkeler en çok doğrudan yabancı yatırım yapılan gelişmekte olan ülkeler olmuşlardır (Nur, Dilber,2017).

Tablo 19. Global UDY Akışları ve Yatırımlar

	GELİŞMİŞ ÜLKELER		GELİŞMEKTE OLAN ASYA		LATIN AMERİKA VE KARAYİPLER				
	Ülke	Tutar (Milyar \$)	Ülke	Tutar (Milyar \$)	Ülke	Tutar (Milyar \$)			
En Çok UDY Çeken Ülkeler (2017)	1	ABD	275	1	Çin	136	1	Brezilya	63
	2	Hollanda	58	2	Hon Kong, Çin	104	2	Meksika	30
	3	Fransa	50	3	Singapur	62	3	Kolombiya	15
	4	Avustralya	46	4	Hindistan	40	4	Arjantin	12
	5	İsviçre	41	5	Güney Kore Cumhuriyeti	17	5	Peru	7
En Çok Yatırım Ülkeler (2017)	1	ABD	342	1	Çin	125	1	Şili	5
	2	Japonya	160	2	Hon Kong, Çin	83	2	Kolombiya	4
	3	İngiltere	100	3	Güney Kore Cumhuriyeti	32	3	Venezuela	2
	4	Almanya	82	4	Singapur	25	4	Arjantin	1
	5	Kanada	77	5	Tayland	19	5	Peru	0,3

Kaynak: <https://www.kagider.org/docs/default-source/diger-raporlar/unctad-dunya-yatirim-raporu-sunumu-2018-yased.pdf?sfvrsn=4>

3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ABD HEGEMONYASI

3.1. Hegemonik Gücün Tanımı ve Tarihsel Süreç

Günümüzde gerek ulusal gerek uluslararası politik analizlerin anahtar kavramlarından olan hegemonya esasında Antik Yunan kökenli bir terim olup bir birey, sınıf veya devletin diğer devler veya sınıflar üzerinde otorite kurması anlamına gelir. (Aksoy,Can,2016).

Hegemonyanın en büyük temsilcisi Antonio Gramsci'ye göre ; Doğu'da devlet herşeydir ve sivil toplum henüz olgunlaşmamıştır. Batı'da ise devlet ve sivil toplum arasında doğrudan bir ve devlet sarsıldığında sivil toplum dayanıklı yapısının farkına varılmıştır. Gramsci'nin burada vurgulamak istediği esas konu işçi sınıfının burjuvazinin egemenliğine son vermek için sivil toplumu kapsayan alternatif iktidar modelleri oluşturmasıdır. (Aksoy,Can,2016).

Realist ekol hegemonyayı ilk etapta karşı konulamaz bir güç ikinci etapta diğer grupları yönetmek için bir baskı aracı olarak tanımlarlar. Realistlere göre uluslararası arenada askeri ekonomik vs kapasite olarak güçlü devlet hegemon devlettir (Schmidt, 2019).

Liberal teorisyenler maddi baskının tek başına hegemonik gücü tanımlamada yetersiz kalacağını vurgularken, esasında hegemonyanın uygulandığı süreç ve mekanizmayla ilgilenirler. (Schmidt,2019).

Küresel hegemonyayı bir devletin dünya ekonomisini dizayn etme, ekonomik sistemi regüle etmek için baskın rol oynamak gibi bir ifadeyle tanımlayabiliriz. Silahlı güç kullanımı hegemonik gücün ayrılmaz bir parçasıdır. Fakat bu güç her jeopolitik ve

ekonomik tehdiye karşı kullanıldığında emperyal bir durumla karşı karşıya kalırız. (Boff,2003).

1800'lerde başlayan İngiliz hegemonyası daha çok ekonomik anlamda olup dünyadaki yeraltı kaynaklarına sahip olmak amacını taşıyordu. Soğuk savaş döneminden sonra ABD-Rusya çekişmesinden ABD galip ayrılmış ve yeni dünya düzeninde söz sahibi olmuştur. ABD hegemonyası hem siyasi hem de ekonomik amaç taşımakla beraber sert ve yumuşak gücü bir arada kullanarak dünya üzerindeki toplumlarda algı oluşturmaktadır.

Küresel hegemonya uluslararası politikada şu argümanlardan birini ifade eder;

- -Uluslararası arenada tek bir gücün egemenliği

veya

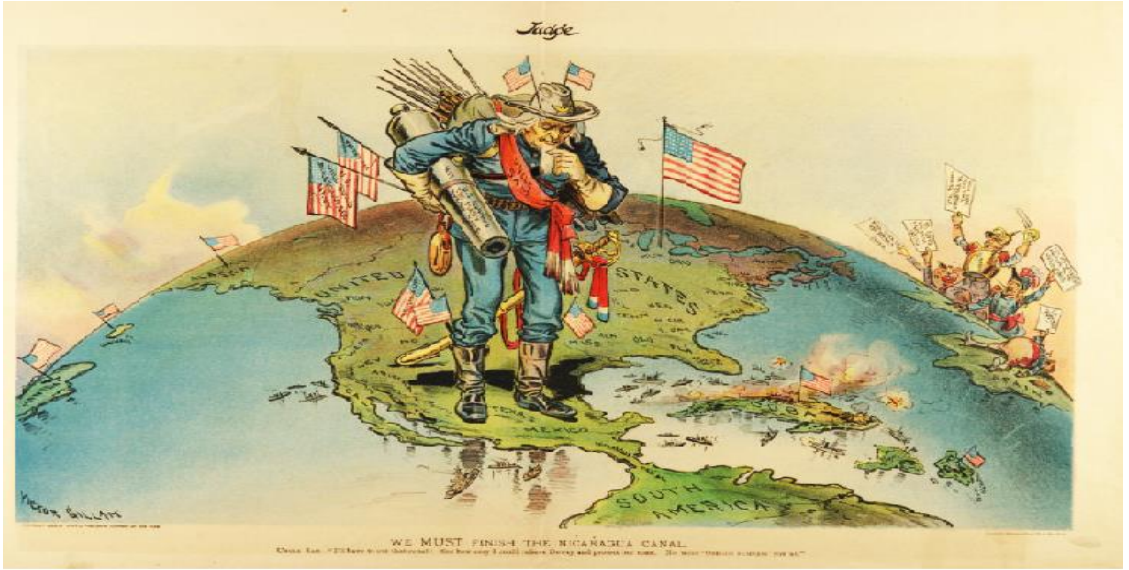
- -Bir ülkenin bölgesel hakimiyeti

Bu tip hegemonya kültürel etkileşim, asker olamayan argümanlar ve ekonomik güce dayanır. Rusya'nın yakın komşularının üzerindeki etkisi buna bariz bir örnektir. ABD küresel hegemon olarak tanımlanır. Çin'in Güney doğu Asya ülkelerindeki etkisi bölgesel hegemonya olarak tanımlanabilir.

İkinci dünya savaşından sonra ABD ekonomik açıdan giderek güçlendi ve aynı dönemlerde Marshall planlarıyla Batı Avrupa'yı yeniden inşa etti. Askeri güç olarak baktığımız zaman ABD'nin savunma harcamaları birçok ülkenin savunma harcamalarından kat be kat fazladır. ABD silahlı kuvvetlerinin büyük bölümünü halen farklı ülkelerde bulundurmakta bunlar Soğuk Savaş döneminin bir kalıntısı olsa da dünyanın birçok bölgesi bu birlikleri bölgesel istikrar ve güç dengesi olarak kabul etmektedir.

ABD 1945 sonrasında siyasi ve sosyal sistemleri yapılandırmada aktif rol oynamış. Gerek Almanya gerek Japonya kendi kanunlarını çıkarırken ABD'nin etkisinde kalmışlardır. ABD bugün uluslararası kuruluşlar olan NATO ve BM de kilit noktadır. NATO bilhassa ABD'nin etkisiyle farklı alanlara evrilmiş, yayılma alanını genişletmiştir. Yine aynı şekilde BM ile zaman zaman çatışan ABD yönetimi mali katkı ve güvenlik konseyi vetosunu önemli bir koz olarak kullanmaktadır.

Müttefiklerini dizayn etmek yönünden örnek verecek olursak ABD'nin Türkiye'nin AB'ye üye olmasını desteklemesini gösterebiliriz. İdeolojik ve kültürel olarak bakacak olursak ki bunu ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak anlatacağız. ABD ideolojisi ve popüler kültür hızlı bir şekilde dünya geneline yayıldı. Küreselleşme Amerikanlaşmayla aynı anlama geliyordu ve ancak iki fenomen genellikle politik analiz popüler söylemlerle birleşiyordu (<https://www.nytimes.com/2008/05/01/news/01iht-30oxan.12491269.html>,2008).

Şekil 10.

Kaynak: <https://warontherocks.com/2019/04/an-empire-if-you-can-find-it-american-hegemony-and-imperial-control/>

Napolyon : “Çin uyandığı zaman dünyayı şaşırır” diyor. Şu an Çin uyanmıştır ve ABD’de dahil diğer tüm dünyanın da gözü Çin’dedir. Dünya’nın en büyük ikinci ekonomisi konumunda olan Çin ilerleyen süreçte ABD’nin yerini almaya adaydır. Çin ABD’nin küresel rakibidir. Fakat ilerleyen süreçte Çin’in ABD yi geçip dünyanın süper gücü olması tartışmaya açık konudur.

Soğuk savaş döneminde iki rakip olan ABD ve Rusya blokunu hatırlatan uzmanlar ilerleyen süreçte ABD ve Çin’in ilerleyen süreçte G-2 olarak adlandırılan bir oluşumda iki devletin müşterek liderliğinde iki kutuplu blokun ortaya çıkması öngörülüyor.ABD halen dünyanın çoğu yerinde mutlak askeri hakimiyete sahip, Çin yakın zamana kadar askeri olarak uluslararası arenada hakimiyet kurma girişiminde bulunmadı.

Çin halen ordusunu kendine has yöntemlerle modernize ediyor. ABD ise dünyadaki askeri üstünlüğünü eski Sovyet rakibin çöküşüne borçludur. Çin'in artan savunma yetenekleri ABD'nin askeri alandaki üstünlüğünü sarsmaktadır. Çin'nin yeni geliştirdiği balistik füzeleri batı pasifikte güç projeksiyonunu tehlikeye atarken, uzayda yeni çalışmalar yapması da ABD'yi endişeye sevkeden bir diğer nedendir. (<https://mepc.org/speeches/chinas-challenge-american-hegemony>)

ABD, uzak doğudaki mevcut müttefikleri Japonya ve Avustralya'ya askeri ve mali açıdan desteğini sürdürmektedir. Vietnam bu arenada Çin için önemli bir denge unsurunu temsil etmektedir. Son yirmi yılda ABD'nin tutarsızlığından dolayı ülkeler kendi çıkarlarını önceleyen Çin -ABD rekabetinden fayda sağlamaya çalışmaktadırlar.

2002 yılında ABD yönetiminin uyguladığı yanlış ticaret politikaları bunun paralelinde Çin'in bölgede artan ekonomik politik ve stratejik ağırlığı Avustralya'nın Çin ile daha yakın ekonomik ilişkiler kurmasına sebep olmuştur.

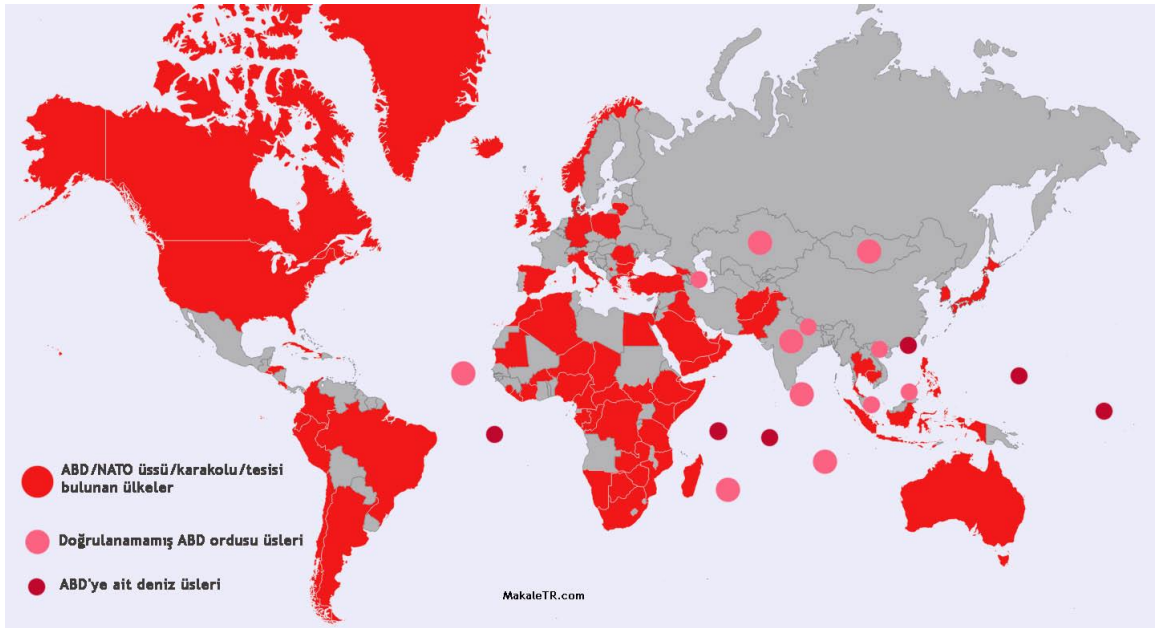
Şekil 11.

Kaynak: <http://politikaakademisi.org/2014/01/16/abd-cin-hangi-yumusak-guc-daha-gucludur/>

Öte yandan Japonya ABD ile olan güçlü ekonomik ilişkilerine rağmen Çin önderliğindeki Asya Yatırım ve Altyapı Yatırım bankasını desteklemekte, aynı zamanda AB , Singapur, Hindistan gibi ülkelerle ikili ilişkilerini geliştirmektedir. Burada ABD

küresel sistemin sert gücünü temsil ederken Çin ise yumuşak güç ağırlıklı bir metodu tercih etmektedir.

ABD'nin son zamanlarda uygulamış olduğu yanlış askeri politikalar gerek müttefik ülkeler gerekse bölgedeki diğer ülkelerin Çin pazarına yoğunlaşmasına sebep olmuş , halen askeri olarak güçlü konumda olmasına rağmen ekonomik yönden ilerleyen zamanlarda hakimiyetini kaybetme endişeleri yaşamaya başlamıştır. (<https://thediplotat.com/2018/12/what-comes-after-us-hegemony/>).

Şekil 12. ABD'nin Dünyadaki Askeri Üsleri

Kaynak : <https://www.makaletr.com/abd-askeri-usler.html>

Yukarıdaki haritada 28.02.2018 itibariyle ABD'nin irili ufaklı üs veya askeri tesisi işaretlenmiş olarak gösterilmiştir.

ABD'nin dünyaya hükmetmesindeki esas amaçlarından bir tanesi uluslararası para trafiğini kendi kontrolünde tutmak ve aynı zamanda yeraltı zenginliklerini ele geçirip hedef ülkedeki kaynakları bir şekilde merkez ülkeye nakletmektir. (<https://www.makaletr.com/abd-askeri-usler.html>).

3.2. Yeni Dünya Dzeninde ABD'nin Rolü (COVID-19 Sonrası Süreç)

Soğuk savaş döneminden dünyanın süper gücü olarak çıkan ABD'nin yakın zamanda yaptığı yanlış politikaları dünyada eksen kaymalarına yol açarken diğer yandan ülkeleri bölgesel kutuplaşmalara itti. Fakat halen ABD inişe geçiyor diyemeyiz. Çünkü ABD halen güçlü bir ülkedir. Diğer yandan dünyada hızlı yükselen ekonomiler var: Çin gibi Hindistan gibi. Burada tartışılması gereken esas konu ABD vazgeçilmez midir yoksa değil midir?

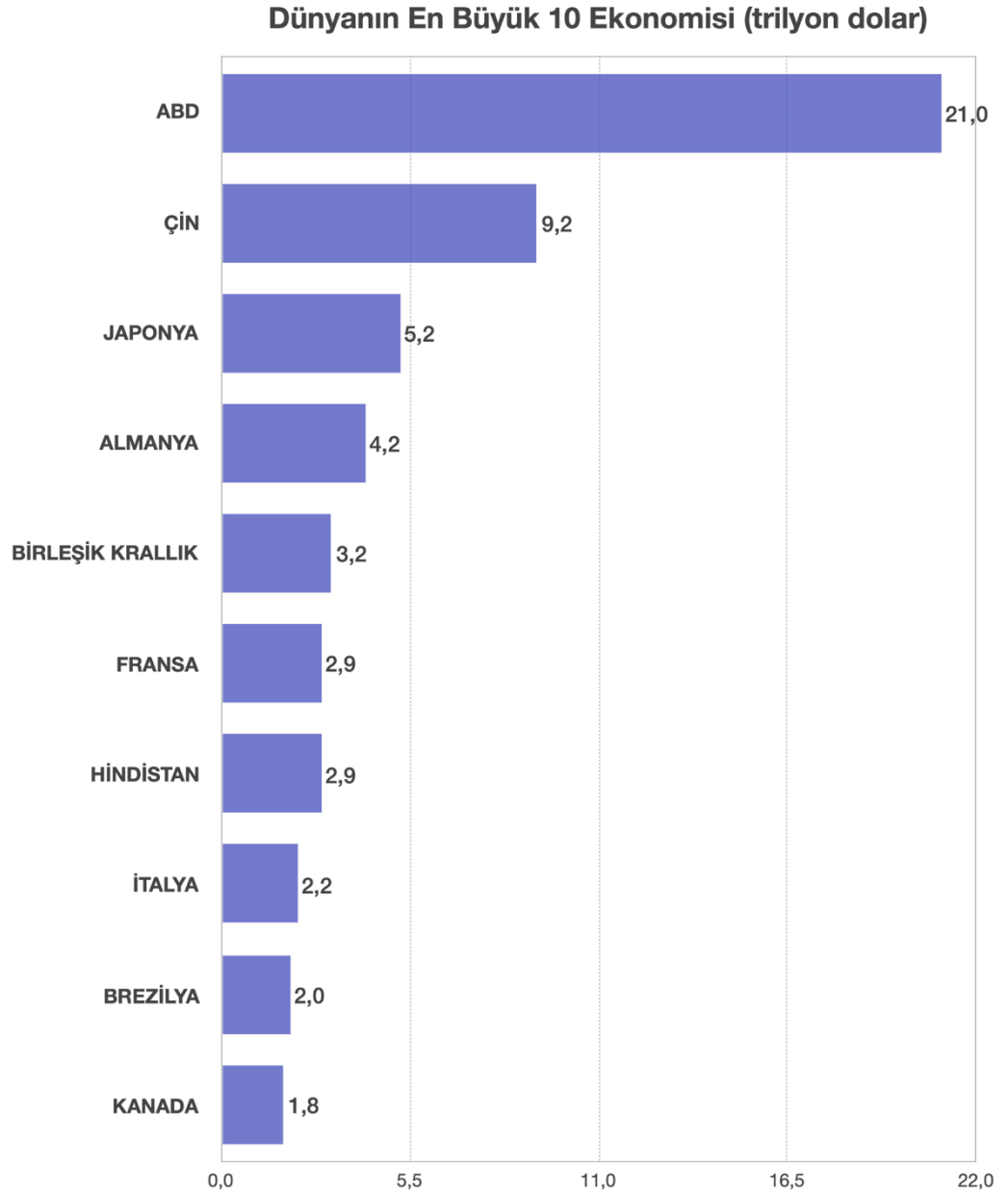
Şekil 13. ABD'nin Dünyadaki Askeri Üsleri

Kaynak: <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/son-dakika-abd-savas-gemisi-cin-denizine-girdi-cok-sert-cevap-40546712>

Son yıllara kadar dünyanın vazgeçilmez sanılan bu süper güç artık vazgeçilmezliği tartışılır hale gelmiştir. Çin ve Rusya bugün A.B.D'nin global rolüne

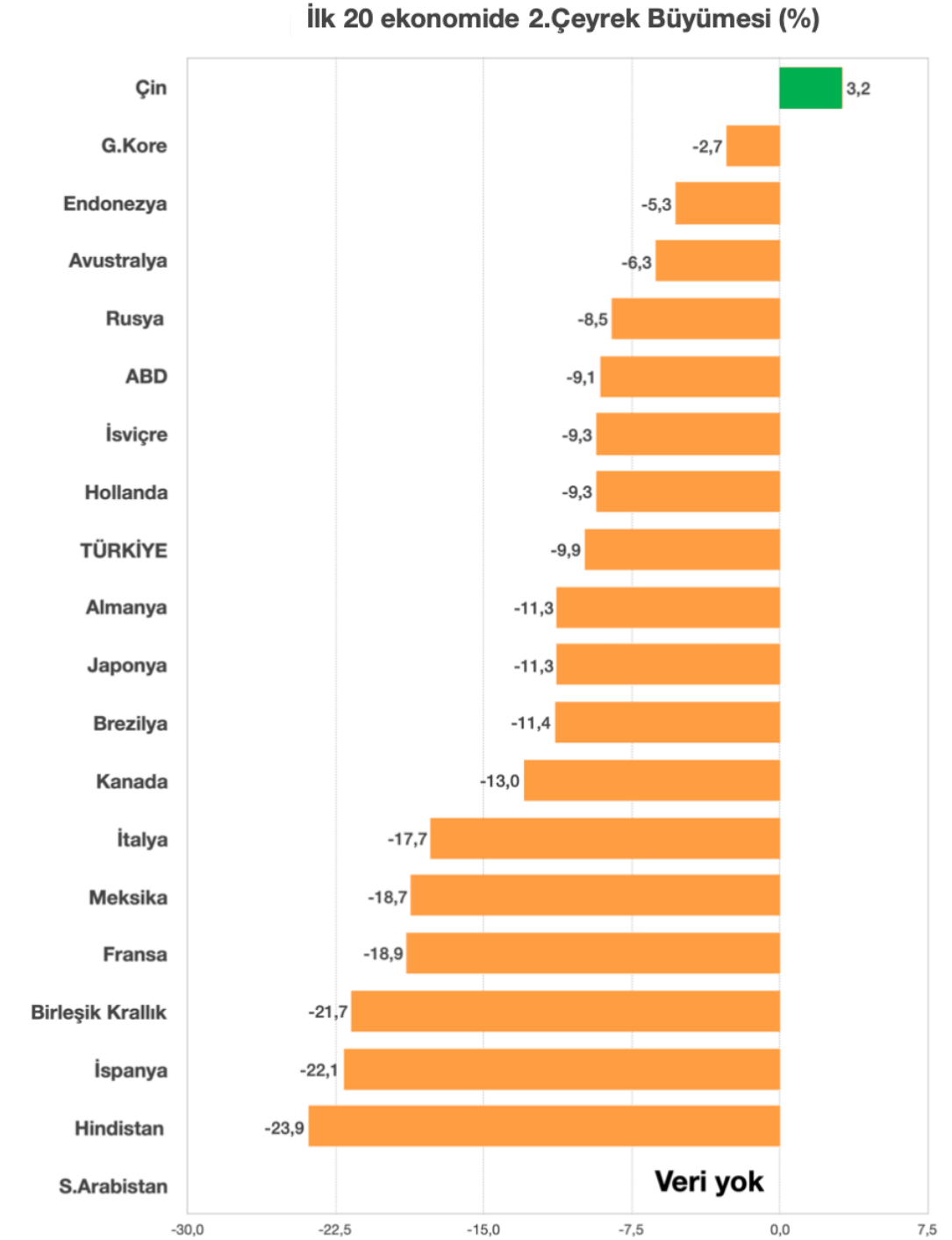
karşı çıkmakla kalmıyorlar aynı zamanda birçok ülkenin bağımsızlığını kazanmasında yeni sınırların çizilmesinde karar verici konuma gelmektedirler. Bu durumu ekonomik göstergelerde desteklemektedir.

Tablo 20. Dünyanın En Büyük 10 Ekonomisi 2019

Kaynak : <https://dogruveri.com/dunyanin-en-buyuk-10-ekonomisi-2/>

Tablo 21. İlk 20 ekonomide 2. Çeyrek Büyüme Rakamları 2019

Kaynak: <https://dogruveri.com/dunyanin-en-buyuk-10-ekonomisi-2/>

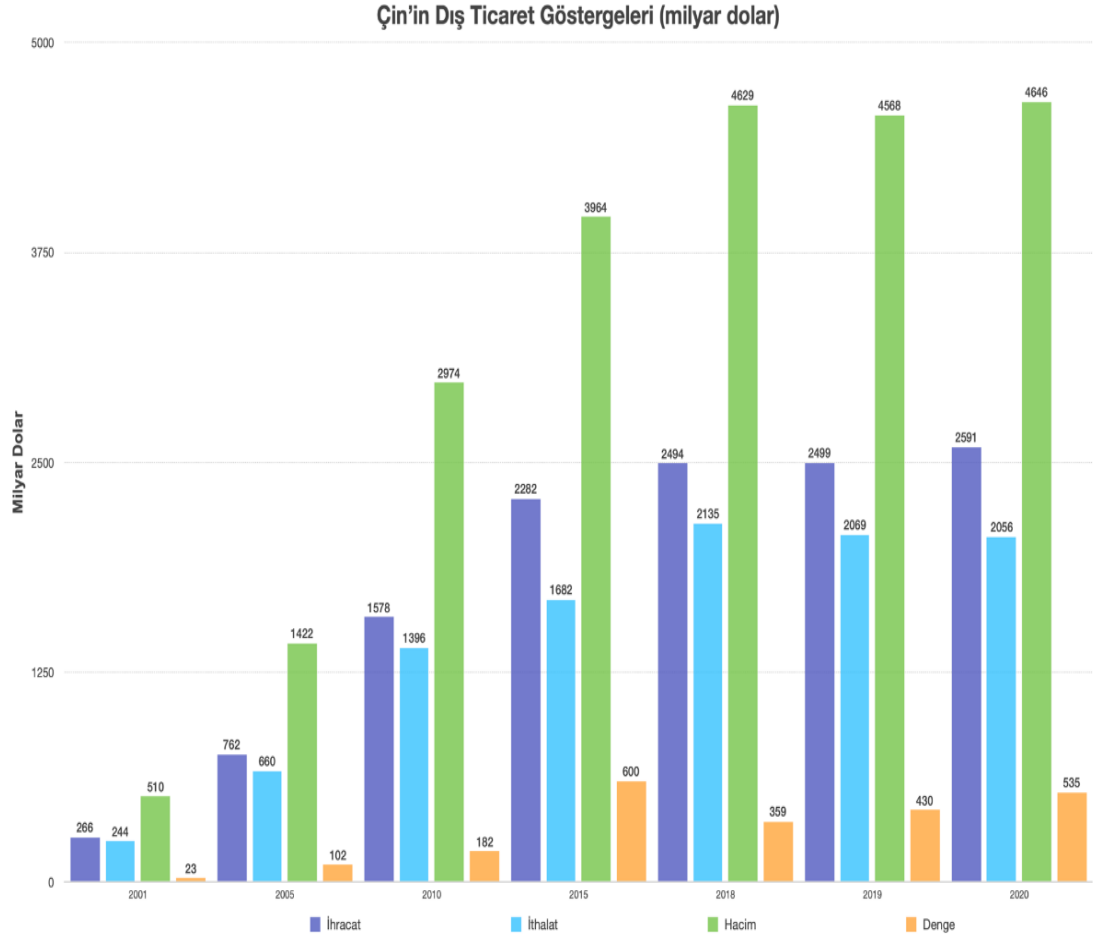
A.B.D. yıllarca Orta Doğu'da İran'ı hem kullanmak hem de zayıflatmayı ümit ediyordu, fakat İran bugün kendi çıkarlarını savunan aynı zamanda Suud rejimiyle rekabet eden bölgesel bir güç olarak varlığını korumaktadır. Rusya öteden beri güçlü bağlarının olduğu Esad Rejimi sebebiyle Akdeniz'e açılma fırsatı bulmuştur.

Bölgenin yükselen gücü olan Türkiye ise ABD ve NATO müttefikliğinden bağımsız bir şekilde kendi çıkarlarını koruyan bağımsız politikalar uygulamaktadır. 2003 yılında Irak'a özgürlük getireceği vaadiyle Saddam Hüseyin rejimi'ni yıkan ABD bölgede İran'la denge unsurunu sağlayan önemli bir stratejik ülkeyi tasfiye etmiş oldu. Güçlü bir Irak oluşturamayan ABD İran rejiminin kontrolsüz hamlelerine göz yummak zorunda kaldı. ABD Saddam Hüseyin gibi güçlü bir lideri ortadan kaldırmakla dini ve siyasi çatışmaları alevlendirdi . Aynı zamanda Suriye'de bölgeyi etkileme politikalarını sonuçsuz bıraktı.

Çin, ABD'nin Asya'da Çin hakkında geliştirmiş olduğu kötü algı yönetimine rağmen yükselişini sürdürmüş ve bugün artık küresel arenada ABD ile yarışacak düzeye gelmiştir. Çin yakın zamanda ilk denizaşırı üssünü Cibutiye kurmuştur. Çin'in Afrikada ve Latin Amerika'da siyasi, ekonomik ve askeri işbirliği yapması ABD'yi derinden kaygılandırmaktadır.

Filipinler ve Avustralya Çin ile ulusal çıkarlarını koruyarak büyürken, Hindistan ise bugün bölgede hem askeri hem de ekonomik yönden güçlü bir diğer devlettir. Burada tekrar hatırlatmakta fayda vardır: ABD artık Çin büyümesini ve ekonomik ilerlemesini durduramaz. Çin artık kendi kalıplarının dışına çıkmış kontrol edilmesi olanak bir küresel güçtür. Aşağıdaki grafikte Çin'in dış ticaret rakamları gösterilmiştir.

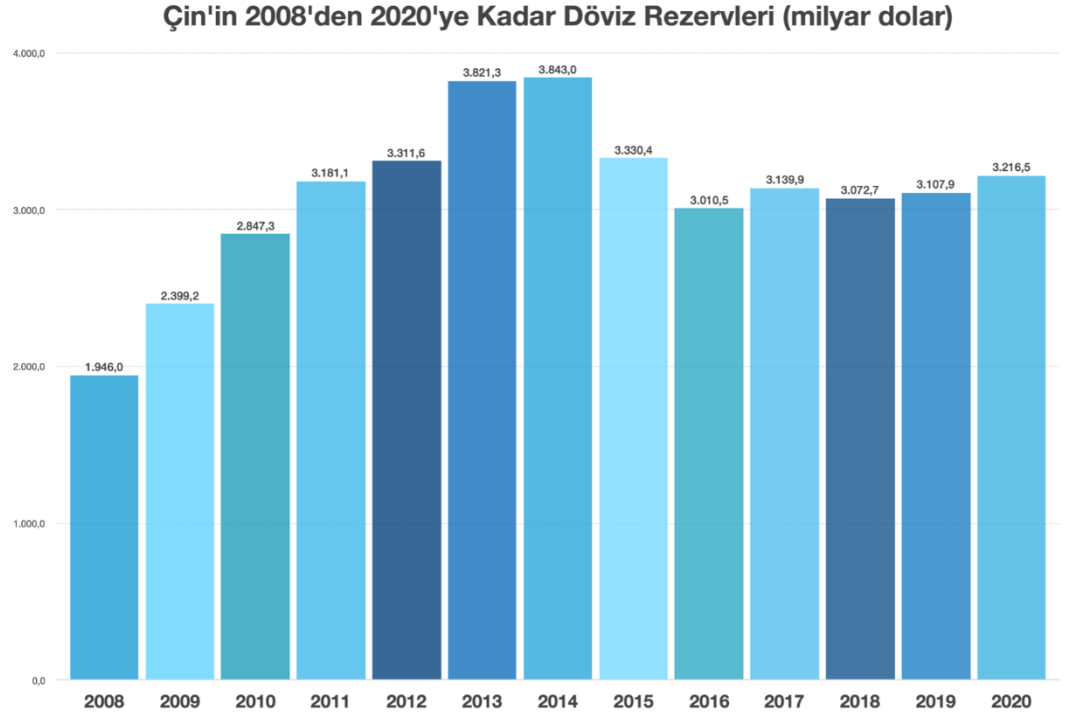
Tablo 22. Çin'in Dış Ticaret Göstergeleri

Kaynak:https://ticaret.gov.tr/data/5f3b925713b876ea88e4c9c4/chc_%C3%BC1ke%20_profil_18_nisan_2021.pdf

Bunun paralelinde Çin'in döviz rezervlerinde de son yıllarda gözle görülür bir ilerleme yaşanmaktadır.

Tablo 23. Çin'in 2008-2020 Arası Döviz Rezervleri

Kaynak : <https://www.statista.com/statistics/278206/foreign-exchange-reserves-of-china/>

Öte yandan Rusya devlet olarak ABD karşıymış gibi anılsa da artık yeni dünya düzeninde Orta Doğu halkları için bir tehdit unsuru ve ABD 'nin çıkarlarını dengeleyen bir devlet rolündedir(<https://theconversation.com/a-new-world-is-dawning-and-the-us-will-no-longer-lead-it-98362>).

Yeni dünya düzenini ekonomik siyasi süreçler kadar, içinde bulunduğumuz salgın süreci de etkilemiştir. Burada tüm dünyayı etkileyen COVID-19 pandemisine değinmekte fayda var.Şu an içinde bulunduğumuz süreçte tüm dünyayı saran ve etkisi halen atılmayan COVID-19 hastalığı yeni dünya düzeninin oluşumunda önemli rol oynayacağı aşikardır. Peki devletler buna ne kadar hazırdır? Bizi ilerde nasıl bir dünya ,nasıl bir ekonomik süreç beklemektedir?

Bunların hepsinin yanıtını şüphesiz hepimiz yaşayarak göreceğiz. Etkileri tartışmaya açık bir konu olmakla beraber COVID-19 birçok avantaj ve dezavantajı beraberinde getirirken; birçok işin önemini kaybetmesine bunun paralelinde yeni mesleklerin ortaya çıkmasına sebebiyet verecektir.

Bundan önceki pandemiler daha çok can almış olabilir fakat hiçbiri COVID-19 gibi tüm dünyaya yayılmadı. Ülkelerin ekonomilerini durma noktasına getiren toplumun sosyal hayatını felçeden bu hastalığın henüz aşısı bulunmamakla birlikte kontrol altına alınabilecek tedavi yöntemleri kullanılmaktadır.

Bu salgından en fazla kaybı ABD verdi. ABD' de salgın başladığından bu yana yüzbinlerce insan hayatını kaybetti. Salgın ilk olarak Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıktı ve daha sonra tüm dünyaya yayıldı. İnsandan insana geçen bu virüsün diğer bulaşıcı hastalıklardan farkı ölümcül olmasıdır. Bunun için insanlar maske ve eldiven takmak zorunda kalıp kendilerini sosyal ortamlardan izole etmek zorunda kaldılar.

Kimi insanlar bunu kendi sağlıkları için yaptı kimi insanlar hükümetin caydırıcı emirlerine binaen yapmak zorunda kaldılar. Bu süreçte tüm lokanta kafe vs. yerlerin çalışması tedbiren yasaklandı. İnsanlar evlerine kapanmak zorunda kaldığı için hükümetler sosyal yardımlarla pandemi sürecini aşmaya çalıştılar.

Yasaklamalar vaka sayılarını azalttı. Bu iyileşmeyle beraber hükümetler iki seçenek arasında tercih yapmak noktasına geldi. Birincisi yasaklarla toplumun sağlığını

korumak yada ekonominin durmasına göz yummak, tabiki ikinci seçenек kabul edilemez bir durum olduğu için normalleşmeyle beraber hükümetler ekonomilerini açmaya başladılar.

Virüsün etkisi sıcakta azaldığı için normalleşme adımları atılmış durumda oysa ilerleyen zamanlarda bilhassa sonbaharda vaka sayılarının tekrar artması bekleniyor. Burada altı çizilmesi gereken önemli bir husus da Türkiye'nin bilhassa sağlık alanında pandemi sürecini iyi yönettiğidir. Başta A.B.D olmak üzere çoğu batılı devlet vatandaşlarına gerekli sağlık olanaklarından mahrum bıraktıkları gibi çoğunu ölüme terk ettiler. Ülkemiz zor süreçte vatandaşlarını mağdur etmediği gibi yurtdışındaki vatandaşlarını da uçakla ülkemize getirtip tedavilerini sağladı.

Bugün ABD veya AB ekonomileri ne kadar güçlü olursa olsun. Vatandaşlarına değer verme hususunda Türkiye'nin gerisindedir. ABD'de birçok insan işsiz kaldı, çoğu ölüme terkedildi. Birçok ülkenin ekonomisi küçüldü. Daha doğrusu bu virüs dünyanın ekonomisini küçülttü.

Uzmanlar pandemiden sonra içinde bulunulan ekonomik süreci büyük buhrana benzetti. Talep kaynaklı ekonomik bir durgunluğun olduğunu belirttiler. Hükümetlerin geçmiş krizlerden ders çıkarıp devlet harcamalarını artırarak vatandaşlara sosyal refahlarını artıcı politikalar önermektedirler (<https://www.statista.com/topics/6139/covid-19-impact-on-the-global-economy/>).

3.3. Küreselleşmenin ABD Üzerindeki Etkileri

Yaklaşık yirmi yıl öncesine kadar yumuşak güç ögesini ustalıkla kullanan özgürlükler ülkesi Amerika son yıllarda sert güç ögesini sıklıkla kullanır olmuş bilhassa Orta Doğu ve diğer devletler nezdinde sevimsiz ülke imajına bürünmüştür. A.B.D. halen küresel güç ve dünya ekonomisinin de lokomotif rolünü devam ettirmesine rağmen kendi ülkesinde işsizlik ve sosyal eşitsizlikle mücadele etmektedir.

Küreselleşme istediği toplum yapısını ABD 'de oluşturmuştur. Tüketim toplum yapısı Amerika'yı aşılması güç sorunlarla baş başa bırakmıştır. Elbette ki küreselleşmenin faydalarından Amerikan vatandaşları faydalanmıştır. Fakat meseleyi iki yönlü ele alırsak küreselleşme ABD'ye faydası olduğu kadar zararda vermiştir.

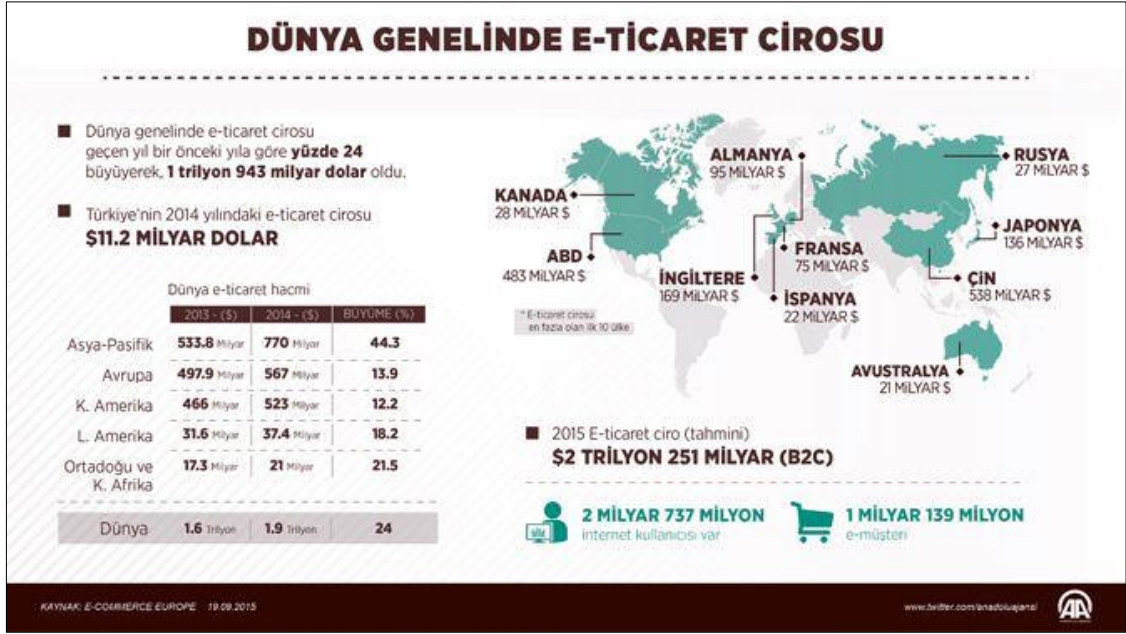
Küreselleşmenin işçi ücretlerini düşürmesi sendikaları zayıflatması, bireysel refahı azaltması globalizmin dezavantajlı yönleriyken, yüksek teknoloji transferi, internet teknolojisinin yaygınlaşması, yeni iş alanlarının açılması, hedef ülkedeki sermayeden kazanılan kârın merkez ülkede değerlendirilmesi küreselleşmenin belli başlı avantajları olarak sayılabilir. Küreselleşme geniş anlamda karmaşık ve politik anlamlar yüklüdür. Toplumun bazı kesimlerine zarar verirken, diğer yandan tüm topluma fayda sağlayabilir.

Normalde küreselleşme ekonomik anlamda ulusları karşılaştırmalı üstünlük anlayışı çerçevesinde en iyi ürününü en az kaynak kullanarak üretme konusunda uzmanlaşmaya teşvik eder. Fakat uygulamada maalesef böyle olmamaktadır. Uluslararası arenada devletler kendi menfaatlerini maksimize etmek için bu avantajları genelde kendi lehlerine kullanmaktadırlar.

ABD ise genelde ambargo vs kısıtlama tedbirleriyle uluslararası ekonomiye yönvermekte ve dünya ekonomisinde tek söz sahibi olduğunu vurgulamaktadır. Liberal ekonominin bayraktarlığını yapan ABD serbest pazar stratejisini kendi ülkesi adına uygularken Çin gibi diğer devletler için tehdit içeren unsurlara kadar başvurabilmektedir. Çin artık durdurulamaz bir güç haline gelmiştir. Çin'in ABD 'ye rest çekmesi ona karşı bloklar oluşturması ABD 'yi gerek orta doğu arenasında gerekse müttefikleri nezdinde prestijini sarsmaktadır.

Küreselleşme bağlamında baktığımız zaman ABD'de son yıllarda sadece işsizlik değil , aynı zamanda yoksulluk ta artmaktadır. Bunun yanında mültecilerin durumu ve göç olgusu ABD'yi kaygılandıran bir diğer nedendir. Büyük buhrandan bu yana A.B.D ekonomisi küreselleşmeyle beraber iş kaybı yaşamıştır (https://usatoday30.usatoday.com/news/opinion/editorials/2003-10-01-oppose_x.htm).

Bunun yanında farklı sektörlerde kar artışı görülmüştür. Bunun en belirgin örneği şüphesiz e-ticarettir.

Şekil 14.

Kaynak: <https://www.ahaber.com.tr/ekonomi/2015/09/20/dunya-genelinde-e-ticaret-cirosu-2-trilyon-dolara-ulasti>

Geçen yıl Asya Pasifik bölgesindeki e-ticaret bir önceki yıla kıyasla yüzde 44,3 artış gösterirken, Ortadoğu ve Afrika bölgesinde yüzde 21,5 büyüdü. Avrupa ve Latin Amerika bölgesinde nüfusun yüzde 75'i internet kullanırken, Asya Pasifik Bölgesi'nde bu oranın yüzde 39 olması dikkati çekti. Raporda, Asya Pasifik bölgesinde kişi başına düşen gelirin ve perakende altyapısının artırılmasıyla e-ticaret gelirlerinin yakın gelecekte çok güçlü şekilde yükseleceği belirtildi.

Söz konusu bölgede e-ticaretin bu kadar yüksek gerçekleşmesinde dünyanın en kalabalık nüfusuna sahip Çin etkili oldu. Buna göre geçen yıl Çin'in e-ticaret cirosu yüzde 63,8 artışla 538,1 milyar dolara yükseldi. Ciroda ikinci sırada 483 milyar dolarla ABD yer alırken, bunu 169 milyar dolarla İngiltere, 136 milyar dolarla Japonya, 95 milyar dolarla da Almanya izledi <https://www.ahaber.com.tr/ekonomi/2015/09/20/dunya-genelinde-e-ticaret-cirosu-2-trilyon-dolara-ulasti>.

ABD'de küreselleşmeyle beraber bilişim sektörü değer kazanırken aynı zamanda bu sektör çalışanları dolgun ücretlerle iş bulabilirken vasıfsız işgücü Amerikan ekonomisi için büyük bir sorun olmuştur. A.B.D. 'de niteliksiz işgücünün yeni eğitim otomasyonlarıyla işgücüne katılmaması sebebiyle her geçen gün işsizlik artmakta ,

hükümet bu durumu eğitim politikaları yerine sosyal yardımlarla çözüme yoluna gitmektedir. Bu hem birey hem de ulus ekonomisi açısından hiç de tasvip edilemeyecek bir durumdur.

Küreselleşmenin sonu gelir mi? Biz görür müyüz? Bunu kestirmek güçtür. Ancak ilerleyen zamanlarda küreselleşmenin yeni bir evrim geçireceği olarak dahilindedir. Uluslararası arenada güç dengelerinin değişmesiyle bu durum daha da netlik kazanacaktır.

SONUÇ

Uluslararası arenada istediği insan modelini oluşturmak için farklı argümanlar kullanan küresel aktörler aile kavramını da yok etmekte, bireyci bir toplum oluşturmak istemektedirler. Kendi çıkarını önceleyen menfaatçi insan modeli küreselleşmenin arzu ettiği insan modeliyle birebir örtüşmektedir. Böylece daha fazla mal satabilecek istediği ürünü daha rahat pazarlayabilecek ve bu şekilde pazar alanını daha geniş alanlara yayabilecektir.

İnsanların manevi değerlerinden uzaklaştırıp materyalist bir toplum modeli oluşturma modeli ülkelerde derin sosyoekonomik sıkıntılara kültürel yozlaşmalara sebebiyet vermektedir. Batılı toplumlar bu duruma olumlu yönde reaksiyon gösterirken Türkiye gibi manevi değeri yüksek olan toplumlar ters yönlü etki göstermekle birlikte bu ülkelerde sosyal güvenlik toplum huzurunu olumsuz yönde tetikleyici etkiler oluşturmaktadır.

Küreselleşme her ne kadar düşük ücret politikası, sosyal güvencesiz bir çalışma ortamı, kayıt dışı istihdam işsizlik vs. gibi dezavantajlı durumlar oluştursa da

beraberinde avantajlı imkanlar getirmektedir. Yüksek teknoloji transferi yatırım yapılan ülke için büyük avantajların başında gelmektedir. Bunun yanında bilişim ve ar-ge çalışmaları ülke ekonomisine katkı sağlayan diğer unsurlardır.

Küreselleşmenin önemli aktörlerinden olan çok uluslu şirketler iş hukukunun vazgeçilmez bir parçası olan sendikaları kendi önlerinde büyük bir engel olarak görmektedirler. Ucuz iş gücü ve vergi avantajları ulusötesi firmalar açısından büyük kolaylıklar olarak sunulurken aynı durum gerek işçiler gerekse iş ahlakı ile bağdaşmamaktadır. Bu dezatanjanın yanında uluslararası iş gücü hareketliliği açısından ülke ekonomilerine önemli katkılar sunmaktadırlar. Mobil işgücü ve teknoloji transferi yatırım yapılan ülkede yeni iş alanlarının açılmasına, iş yerinde farklı uzmanlık alanlarının ortaya çıkmasına olanak sağlanmakta bu yönden ülke ekonomisine pozitif katkı sağlamaktadır.

Genelde gelişmekte olan ülkeler ucuz iş gücü ve vergi istisnalar gibi kolaylar sağlayarak ülkelerini yatırım üssü yapmayı hedeflemektedir. Bu durum hernekadar makro ekonomik anlamda ülkeye katkı sağlasada sosyal politikalar açısından durum o kadar iç açıcı olamamaktadır. Çok uluslu şirketler yatırım yaptıkları ülkelere avantajlarını kullanırken yeterli teknoloji transferi yapmamakta sermayenin büyük bölümüne yine merkez ülkeye aktarmaktadır. Bu sermayede merkez ülkede sosyal politikalar kanalıyla bireylere gelir olarak sunulmaktadır.

Bu döngüde merkez ülkeler de işsizlik artmaktayken bu açık işsiz vatandaşları sosyal yardım, vatandaşlık maaşı gibi sosyal politika araçlarıyla kapatılmaktadır. Oysa evsahibi ülkeye kardan yeterli pay ayrılmamakta yatırım yapılan ülkenin vatandaşlarına sosyal yönden herangi bir gelir aktarılmamaktadır. bu durum hem ekonomik hemde sosyal açıdan dengesizlik oluşturmaktadır.

Gelir dağılımı açısından baktığımızda yine gelişmiş ülkelerin lehine gelişmekte olan ülkelerin ise aleyhine bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Küreselleşme beklenenin aksine gelir dağılımı makasını açmakta yoksulluğu arttırmaktadır. Zengin kesimin daha zenginleştiği fakir kesimin ise pastadan daha az pay aldığı bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu durumda servet vergisi gibi mali araçlar gelir dağılımını iyileştirmede iyi bir alternatif olabilmektedir.

Öte yandan IMF ve DÜNYA BANKASI'nın gelişmekte olan ülkelere yüksek faizli borç vermek yerine ülke vatandaşlarına mikro krediler vererek ekonomik yönden

dezavantajlı grupları ekonomik sisteme pozitif yönde katkı sağlayacak şekilde mekanizmalar geliştirmesi gerekmektedir. Bu şekilde hem borç alan ülke ekonomilerine hem istihdam hemde gelir dağılımı açısından önemli katkılar sağlayacaktır.

Küreselleşmenin diğer yandan ulus devleti yok etmeyi amaçlamaktadır. Bunun için siyasi ekonomik hatta askeri yollara başvurabilmektedir. Bireyleri milli ve manevi değerlerinden uzaklaştırarak aynı zamanda çeşitli sivil toplum örgütleri vasıtasıyla ülkelerin karar alıcılarına nüfuz ederek bu emellerini gerçekleştirmektedirler. Çoğu uluslararası şirket yönetici veya temsilcisi yatırım yaptığı ülkenin karar alıcı mekanizmalarında üst mevkilerde önemli görevlerde bulunmakta ve siyasi ve ekonomik konularda önemli kararlara imzalar atmaktadırlar.

Çok uluslu şirketler yatırım yaptıkları ülkelerde ekonomik imtiyazların yanında siyasi imtiyazlarda almaktadırlar. Ekonomik yönden güçlü olan bu örgütler bazı ülkelerin GSMH 'sinden çok daha fazla gelir elde etmekte aynı zamanda çoğu kurum veya kuruluşun elde edemeyeceği haklara sahip olabilmektedirler. Yatırım yaptıkları ülkelere gerek STK lar gerek kurum ve kuruluşlarda temsilciler atayarak o ülkede yönetsel anlamda söz sahibi konuma gelmektedirler. Bu durum ise ulus devlet kavramı açısından hiç de iç açıcı bir tablo çizmemektedir.

Aynı şekilde ülkelerin orantısız şekilde savunma harcamalarına yaptıkları yatırımlar ve bunun paralelinde terörizmin finansmanı ulus devlet açısından büyük tehdit oluşturmakta, diğer yandan ulusları göç sorunuyla karşı karşıya bırakmaktadır. Ülkelerin henüz iç hukuk sistemlerinin göç olgusununa ve bunun sonucu olarak mültecilere yeni haklar zemininde henüz hazır olmaması beraberinde insani bir sorunu da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda tüm yöneriyle tarafsız bir uluslararası hukuk sistemi ihtiyaç duyulmaktadır. Tüm ülkelere eşit şekilde yaklaşan bütün ülkelerin oylarıyla vücuda gelen uluslararası bir adalet sistemi gerek insan hakları açısından gerek dünya kamuoyunun itibari açısından son derece önemlidir.

Küreselleşmenin başaktörü olan ABD son yıllarda yaptığı yanlış siyasi ve askeri politikaları gereği eski konumundan uzaklaşmakta bölge ülkeleri nezdinde eski güvenilir pozisyonunu kaybetmektedir. Bunun bu şekilde neticelenmesinde ABD'nin son zamanlarda yumuşak gücünden ziyade bilhassa sert gücünü ziyadesiyle kullanması etkili olmuştur.

ABD biryandan kendi ülkesindeki işsizlik, ırkçılık karşıt gösteriler ve mülteci sorunuyla boğuşurken diğer yandan diğer yandan bölgedeki eski gücünü korumanın endişesini yaşamaktadır. Orta doğuda artık istediği atı oynatan bir ABD yoktur. Bölgede Rusya, ABD ile aynı çıkar doğrultusunda ilerlese de Türkiye, İran ve Suudi Arabistan bölgenin dinamik unsurlarıdır ve son zamanlarda kendi çıkarları doğrultusunda kararlar almakta ve bu kararları aynı şekilde dış politikada harekete geçirmektedirler.

Yeni dünya düzeninde ABD için en büyük tehdit Çin'dir. Çin hem ABD hem de tüm dünya için tehdit oluşturmaktadır. Bunun etkilerini şimdiden kestirmek güçtür. Çin'in alan hakimiyetini genişletmesi ve hızlı büyüyen ekonomisi ABD'yi derinden kaygılandırmaktadır. Bilindiği üzere İngiltere'nin mirasını devralan ABD, IMF ve DUNYA BANKASI gibi kuruluşlarla ülke ekonomilerine yön verirken diğer yandan Marshall yardımlarıyla Sovyet Rusya'ya karşı kendi yerini sağlamlaştırmış ve bölge ülkelerini kendi tarafına çekmeyi başarmıştır. Böylece tek kutuplu bir dünya modeli ortaya çıkmıştır.

ABD askeri olarak halen Orta doğu da kendi gücünü korumaktadır. Bunun yanında Çin başka ülkelere krediler vererek ve çeşitli ticaret antlaşmaları yaparak bölge ülkeleri nezdinde konumunu güçlendirmekte hızlı büyüyen ekonomisiyle de tüm dikkatleri üzerinde toplamaktadır.

Çin sadece ülkelere mali konularda antlaşmalar ve bölgesel organizasyonlarla yetinmekle kalmamış aynı zamanda farklı kıtalarda askeri üsler oluşturarak siyasi ve askeri nüfuzunu da genişletmektedir.

ABD halen süper güçtür. Fakat ilerde bu durumun böyle devam edeceği anlamına gelmez. Zira küresel sermaye artık Çin'i merkez ülke konumuna getirmeyi amaçlamaktadır. Bu durumda dünyada dengelerin değişeceği aşikardır. Bu anlattıklarımızdan sonra şunları söyleyebiliriz ki Çin ilerleyen sürece ABD'nin yerini almaya aday küresel bir güçtür.

KAYNAKÇA

- Afşar, Muharrem, *Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Bankacılık Sektörü*, Ege Akademik Bakış Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1, 2004
- Aksoy, İhsan, Candaş Can, *Pesa International Journal Studies*, Vol:2, Issue:3, October,2016
- Albayarak, Candan, *Küreselleşme ve Ekonomik Krizin İş Hukukuna Etkisi*, TBB Dergisi, ss:170-171,2012
- Altınır, Ali, *Küreselleşme ve Ekonomik Büyüme*, s.119,2018
- Altınır, Ali ve Bozkurt, Eda, *Küreselleşme ve Ekonomik Büyüme: Yükselen Piyasa Ekonomileri İçin Bir Uygulama*, Ekonomi Politik& Ekonomik Yorumlar, ss:126-127, Mayıs,2018
- Ashford, Emma, *En Empire, If You Can Find It? American Hegemony and Imperial Control*, April 29, 2019, <https://warontherocks.com/2019/04/an-empire-if-you-can-find-it-american-hegemony-and-imperial-control/>,
- Ayaydın, Hasan, *Doğrudan Yabancı Yatırımlar İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Türkiye Örneği*, Dumlupınar Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 26 Nisan, 2010
- Aydemir, Cahit, *Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü*, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi www.e-sosder.com ISSN:1304-0278 Bahar C.6 S.20 (260-282),2007
- Aydemir, Cahit ve Kaya, Mehmet, *Küreselleşme Kavramı ve Ekonomik Yönü*, ss:(275-276),2007
- Aytekin, İbrahim, *Küreselleşme ve Ekonomik Küreselleşme*, Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 2, ss: 123-134, 2013
- Bayar, Fırat, *Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye*, 2020
- Bayraç, Naci, *Yeni Ekonominin Toplumsal, Ekonomik ve Teknolojik Boyutları*, ss:49,2003
- Cebeci, Kemal, *Küreselleşme Bağlamında Ulus-Devletin Egemenlik Gücünün Dönüşümü*, Sayıştay Dergisi, Sayı: 21, 2008

- Çam, Esat, **Çok Uluslu Şirketler ve Gelişen Ekonomiler**, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt: 45, Sayı:1-4, 1987
- Çapçioğlu, İlhan, **Küreselleşme, Kültür ve Din**, Ankara İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 2 ss: 153-183
- Çaşkurlu Sibel, **Küreselleşen Dünyada Rekabete İlişkin Uluslararası Sorunlar: Çok Uluslu Şirketlerin Artan Gücü ve Gelişmekte Olan Ülkeler**, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi ss: 197-218, 2010
- Çelik, Mehmet Yunus, **Boyutları ve Farklı Algularıyla Küreselleşme**, 2012
- Dalan Polat, Gözde, **Küresel Kültür**, Global Media Journal TR Edition, 2016
- Dereli, Beliz, **Çok Uluslu Şirketlerde İnsan Kaynakları Yönetimi**, ss.64, 2005
- Dikkaya, Mehmet, **Ekonomik Küreselleşmenin Yol Açtığı Problemler**, ss.168-169,2006
- Duffin, Erin, **Impact Of The Coronavirus Pandemic On The Global Economy**, Jun 26, 2020 <https://www.statista.com/topics/6139/covid-19-impact-on-the-global-economy/>
- Elçin, Bora, **Küreselleşmenin Tarihçesi**, Ankara,2012
- Emin, Emin, **Dünyada Yoksulluk ve Eşitsizlik Raporu**, Ekim, 2018, https://insamer.com/rsm/icerik/dosya/dosya_1682.pdf,
- Erdoğan, Zeynep, **Küreselleşmenin İstihdama Etkileri**, Sosyal Bilimler Dergisi, Kasım 1999
- Gao, Shangquan, **Economic Globalization**,2000
- Goodsman, Peter, **Globalization Is Moving Past the US It's Vision Of World Order** June 19, 2019, <https://www.nytimes.com/2019/06/19/business/globalization-us-world-order.html>
- Gordon, Adams, **A New World is Dawning And US Will No Longer Lead It**, June 26, 2018, <https://theconversation.com/a-new-world-is-dawning-and-the-us-will-no-longer-lead-it-98362>
- Gümüskabak, Esra, **Çok Uluslu Şirketler ve Ekonomiye Etkileri**, Şubat 2019, <https://www.yatirimkredi.com/cok-uluslu-sirketler-ve-ekonomiye-etkileri.html>,

- Kamacı Ahmet, Turan Maruf, ***Küreselleşme Sürecinde Çok Uluslu Şirketlerin Ekonomik Açısından Değerlendirilmesi***, Yönetim, Ekonomi, Edebiyat, İslami ve Politik Bilimler Dergisi, Sayı:2, ss: 81-92, Aralık 2018
- Kıvılcım Fulya, ***Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülke Türkiye Açısından Değerlendirilmesi***, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt:5, Sayı :1 ss: 219-230, 2013
- Konukman Aziz, Çiftçi Cemil, ***Küreselleşmenin Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri***, Ekonomik Yaklaşım, Cilt: 19, Özel Sayı, ss: 59-83
- Köksal, Şahin, ***Küreselleşme Tartışmaları Işığında Ulus Devlet***, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul, s:102,2009
- Köksal, Şahin, ***Küreselleşme Demokrasiyi Güçlendiriyor mu?*** ss:11-13 ,2006
- Nur Hayriye, Dilber İlkay, ***Gelişmekte Olan Ülkelerde Doğrudan Yabancı Yatırımları Belirleyen Temel Unsurlar***, Cilt: 32, Sayı:2, ss: 15-45, 2017
- Sweeney, John, ***Globalization Hurts US***, USA Today, 2003, https://usatoday30.usatoday.com/news/opinion/editorials/2003-10-01-oppose_x.htm
- Talas Mustafa, Kaya Yaşar, ***Küreselleşmenin Kültürel Sonuçları***, Türklük Bilim Araştırmaları, Sayı: 22 ss: 149-162, 2007
- Uygun , Oktay, ***Küreselleşme ve Değişen Egemenlik Anlayışının Sosyal Haklara Etkisi***,ss.7-8,2003
- Yılmaz, Fatih, ***Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülkelerde ve Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliği***, Cilt:6, Sayı: 1,2009

İnternet Kaynakları

Adams, Gordon, "A New World is Dawning and US Will No Longer Lead It"

(<https://theconversation.com/a-new-world-is-dawning-and-the-us-will-no-longer-lead-it-98362>)

Biswas, Bidesha and Goel ,Anish,2019."What Comes After US Hegemony"(<https://thediplomat.com/2018/12/what-comes-after-us-hegemony/>)

Freeman, W, Middle East Policy Council (<https://mepc.org/speeches/chinas-challenge-american-hegemony>)

Szmigiera, M. "Impact of the Coronavirus Pandemic on the Global Economy"
(<https://www.statista.com/topics/6139/covid-19-impact-on-the-global-economy/>)

TheNewYorkTimes.2008"InternationalHegemony"(<https://www.nytimes.com/2008/05/01/news/01iht-30oxan.12491269.html,2008>)

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Küresel Servetin Bölgelere Göre Dağılımı (Kişi bazında) 2019 yılı	19
Tablo 2. 1.90-3.20 ve 5.50 Dolarlık Sınırlara Göre Küresel Yoksulluk Oranları	19
Tablo 3. Uluslararası UDY Çıkışı Sıralaması 2019	21
Tablo 4. Türkiye’de İşgücünün Sektörel Dağılımı	22
Tablo 5. Bölgelere Göre Kişi Başı GSYİH	24
Tablo 6. Bölgelere Göre İnsani Gelişmişlik Endeksi 2019	26
Tablo 7. 2017 yılı Avrupa Ülkeleri Gini Katsayıları	27
Tablo 8. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Bağlı Mevcut Huzurevi ile Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Sayısı, Kapasitesi ve Huzurevlerinde Kalan Yaşlı Birey Sayısının Yıllara Göre Dağılımı (2006-2014)	36
Tablo 9. Yıllara Göre Evlenme /Boşanma Sayıları ve Hızları	37
Tablo 10. 2019 Verilerine Gore Dünyanın En Çok Globalleşen İlk 20 Ülkesi	39
Tablo 11. 2018 Yılı En Çok Gelir Elde Eden İlk 25 Ülke	44
Tablo 12. Ulus Ötesi Şirketlerle Ülkelerin Karşılaştırması	46
Tablo 13. Toplu Sözleşme Kapsamındaki Çalışanların Oranına Göre Ülkelerin Dağılımı	48
Tablo 14. Çalışan Yoksulluğu Göstergeleri (Dünya ve Bölgeler İtibariyle)	49
Tablo 15. Toplam Çalışanlar İçinde Sendika Üyeliğinin Payı (%)	50
Tablo 16. Satın Alma Gücü Paritesine Göre Milli Gelir Tahminleri (SAGP, milyar dolar)	51
Tablo 17. Dünya Ekonomisi Büyüme (Tablo Analizi)	54
Tablo 18. Dünya Üzerinde Doğrudan Yabancı Yatırım Girişleri	56
Tablo 19. Global UDY Akışları ve Yatırımlar	57
Tablo 20. Dünyanın En Büyük 10 Ekonomisi 2019	64
Tablo 21. İlk 20 ekonomide 2. Çeyrek Büyüme Rakamları 2019	65
Tablo 22. Çin’in Dış Ticaret Göstergeleri	67
Tablo 23. Çin’in 2008-2020 Arası Döviz Rezervleri	68

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Küresel Servetin Dağılımı.....	23
Şekil 2. OECD ülkeleri Gini Katsayısı Türkiye Karşılaştırmalı Örneklem :.....	25
Şekil 3. Savunma Harcamalarına En Fazla Harcama Yapan 15 Ülke	33
Şekil 4. Savunma Harcamalarına En Fazla Pay Ayıran Ülkeler (tablo analizi)...	33
Şekil 5. Ülkelerin savaş vs. sebeplerle ülkelere sığınabilmeli mi nasıl buluyorsunuz?.....	40
Şekil 6. Gelen mültecilerin sığındıkları ülkede kısa zamanda entegre olup başarılı olacaklarına inanıyor musunuz?	40
Şekil 7. 2020 Yılında En Çok Gelir Elde Eden İlk 15 Ülkenin Grafikselsel Gösterimi	43
Şekil 9. Dünya Geneline Enformel İstihdamın Payı.....	47
Şekil 11. SAGP'ye Ülkeler (Harita Analizi)	52
Şekil 13.....	60
Şekil 14.....	61
Şekil 15. ABD'nin Dünyadaki Askeri Üsleri	62
Şekil 16. ABD'nin Dünyadaki Askeri Üsleri	63
Şekil 20.....	72

ÖZGEÇMİŞ

Arvas, babasının memuriyeti sebebiyle ilk öğrenimini Cumhuriyet İlkokulu'nda, orta öğrenimini ise Ankara Elmadağ Anadolu Lisesi'nde tamamladı. Lisans eğitimini Ankara'da Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde tamamladı. Halen Karabük Üniversitesi'nde Uluslararası Politik Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimini sürdürmektedir.

Arvas, ekonomi disiplini dışında dış politika ve siyaset bilimi alanlarıyla da ilgilenmektedir.